

Nordisk tv på tværs af grænser

Nordisk
Ministerråd

Nordisk tv på tværs af grænser

Lauritzen Consulting, Oxford Research and Martin Gormsen Consulting

Nord 2019:020

ISBN 978-92-893-6119-4 (PDF)

ISBN 978-92-893-6120-0 (EPUB)

<http://dx.doi.org/10.6027/Nord2019-020>

© Nordisk Ministerråd 2019

Layout: Gitte Wejnold

Forsidefoto: Unsplash.com

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

1061 København K

www.norden.org

Download og bestil nordiske publikationer: www.norden.org/nordpub

**Nordisk tv
på tværs
af grænser**

Indhold

6 1. Resume og indledning

- 6 Baggrund for analysen
- 6 Mange led i public service-tv's værdikæde
- 8 Vi ser mere tv via internettet, og streaming erstatter flow-tv
- 9 Den nordiske tilgængelighed har mange former
- 10 Markedet ændres stærkt i disse år
- 10 Ophavsretten har stor betydning
- 11 Anbefalinger

15 2. Udviklingen på tv-markederne i Norden

- 15 Infrastrukturen ændres – tv gennem internettet får stigende betydning
- 16 Nye tv-vaner
- 17 Konkurrencen mellem broadcastere og streamingtjenester
- 20 Danmark**
 - 20 *Den tekniske infrastruktur og distribution*
 - 21 *Tv- og streaming-vaner i Danmark*
 - 21 *Markedsforholdene*
 - 23 *Færøerne og Grønland*
- 24 Finland**
 - 24 *Den tekniske infrastruktur og distribution*
 - 24 *TV- og streaming-vaner i Finland*
 - 24 *Markedsforholdene*
- 24 Island**
 - 24 *TV-infrastrukturen i Island*
 - 24 *TV- og streaming-vaner i Island*
 - 25 *Markedsforholdene*
- 25 Norge**
 - 25 *Den tekniske infrastruktur og distribution*
 - 26 *Tv- og streaming-vaner i Norge*
 - 26 *Markedsforholdene*
- 27 Sverige**
 - 27 *Den tekniske infrastruktur og distribution*
 - 27 *TV- og streaming-vaner i Sverige*
 - 27 *Markedsforholdene*

29	3. Tilgængelighed til nordisk tv
29	Adgang til nordiske tv-kanaler
31	Samarbejdet mellem Sverige og Finland
32	Adgang til public service on demand-indhold via tv-distributører
33	Geoblokering og adgang til public service-streamingtjenester
34	Hvorfor geoblokerer DR mindre end de andre public service-institutioner?
34	Åland ønsker ubegrænset adgang til SVT Play
35	Nordvision-samarbejdet
38	4. Hvor bevæger markedet sig hen?
38	Indledning
38	Teknologier
38	Fra flow-tv til streaming
39	Tv-distributørernes rolle og strategi
40	Public service-institutionernes rolle og strategi
41	Betydningen af nordiske programmer i tv-billedet
42	5. Ophavsrettens betydning for tilgængeligheden på tværs af Norden
42	Regler for public service-institutioners klarering af rettigheder
43	Regler om tv-distributørers redistribution af tv-kanaler og playtjenester
44	Nyt EU-direktiv forventes vedtaget i foråret 2019
45	Udviklingen i markedet for rettigheder
47	Forskel på flow- og on demand-tv
48	6. anbefalinger
48	Fem anbefalinger, der kan øge tilgængeligheden
52	Andre muligheder
54	Bilag 1
	Oversigt over de nordiske landes ophavsretlige regler vedr. on demand-tv
55	Bilag 2
	Interviewede institutioner og virksomheder
56	Bilag 3
	Forkortelser

1. Resume og indledning

Baggrund for analysen

En vigtig del af det nordiske samarbejde og den nordiske samhørighed handler om kultur. Der er en række fællestræk i den måde, vi i Norden ser verden på, som kommer til udtryk i vores kultur – både gennem traditioner og levemåder og gennem kunst. Og i kulturbilledet fylder tv meget. Som tv-forbrugere ser vi tv i form af nyheder, debat, dokumentar, sport, underholdning mv. flere timer om dagen. Produktionen af drama og spillefilm distribueres i væsentligt omfang gennem tv. Samtidig ændres tv-vanerne hastigt i disse år: Vi ser mindre flow-tv og mere tv on demand.

Nordisk Ministerråd har ønsket en analyse af mulighederne for, at den del af den samlede tv-produktion, der er offentligt finansieret, i endnu højere grad end i dag kan komme ud til alle, der bor i Norden – også på tværs af landegrænser.

Den offentligt finansierede tv-produktion omfatter de nordiske public service-institutioner: DR i Danmark, Yle i Finland, RUV i Island, NRK i Norge og SVT i Sverige. Sverige har herudover en public service-institution, UR, som udelukkende producerer programmer til undervisningsbrug. Der er også andre broadcastere med public service-forpligtelser, fx TV2 i både Danmark og Norge.

Baggrunden for ønsket om mere nordisk tv-tilgængelighed over grænserne er, at et øget nordisk tv-udbud kan gøre det nemmere at fastholde og styrke nordisk kultur i en tid, hvor mængden af kulturtilbud fra hele verden vokser stærkt. På det digitale område sker væksten især ved, at stærke streamingtjenester – med Netflix i spidsen – har fået et stærkt stigende antal abonnenter i næsten alle lande, også i Norden. Også en række andre streamingtjenester har etableret sig, og flere er på vej. Mange af disse streamingtjenester har film og tv-serier af høj kvalitet. Men det bedste vil selvfølgelig være, hvis væksten i de globale streamingtjenester ikke sker på

bekostning af nordiske film- og tv-tilbud, men sker *samtidigt* med et øget nordisk udbud af kvalitets-tv. Nordisk Ministerråd bad derfor i efteråret 2018 Lauritzen Consulting, Oxford Research og Martin Gormsen Consulting om at analysere mulighederne for at øge tilgængeligheden til de nordiske landes public service-institutioners digitale tv-tjenester på tværs af hele Norden. Analysen skulle især se på mulighederne for at mindske geoblokeringer – dvs. det forhold, at et tv-program kun kan ses af brugere i et givet land, mens programmet er blokeret for brugere i andre lande. Analysen skulle både inddrage betydningen af den teknologiske udvikling og af nye digitale forretningsmodeller.

Vi har desuden udvidet analysen ved ud over geoblokeringer også at se på andre muligheder for at fremme den nordiske tilgængelighed. Det drejer sig om de nordiske public service-institutioners samarbejde – om samproduktion og om udveksling af programmer – samt om samarbejdet med tv-distributørerne.

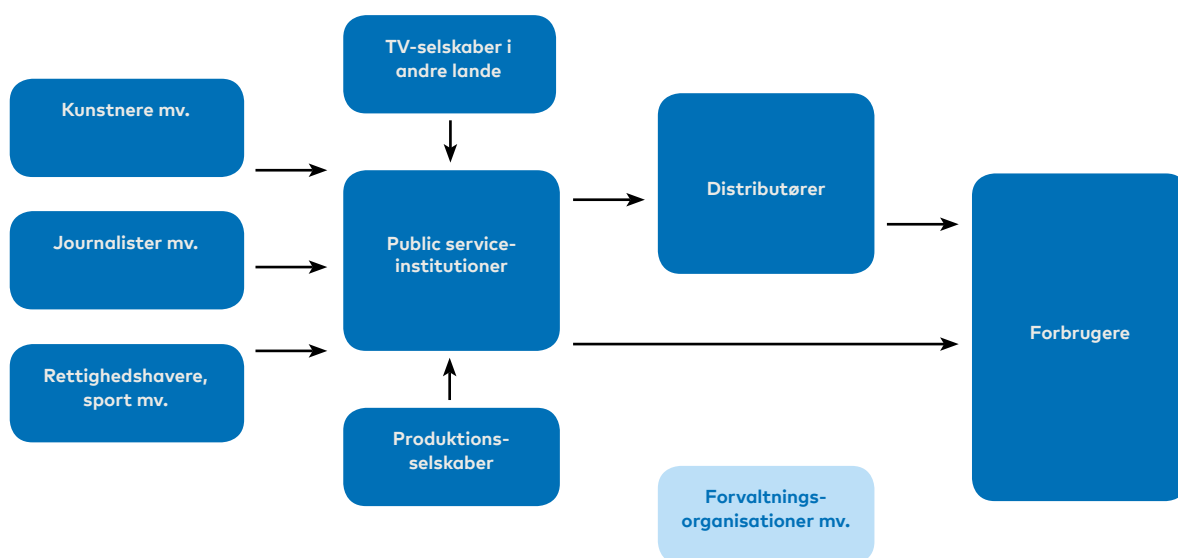
Vores analyse har inddraget ændringen i tv-vanerne – men også andre forhold, som vi mener har en afgørende betydning for, hvordan de nordiske befolkninger tilgår tv, nemlig udviklingen i tv-infrastrukturen, teknologierne og tv-selskabernes forretningsmodeller.

Mange led i public service-tv's værdikæde

Public service-institutionerne konkurrerer med mange andre producenter af film og tv – både private, nordiske tv-stationer (broadcastere) og tv-selskaber i andre lande. Værdikæden for tv fra public service-institutionerne er – i forenklet form – vist i figur 1.1.

Public service-institutionerne producerer en stor del af deres programmer selv, bl.a. gennem ansatte journalister, teknikere o.m.a. En stor del af programmerne har institutionerne næsten alle rettigheder

Figur 1.1 Værdikæden for public service-institutionernes tv

til på baggrund af overenskomster mv. med de relevante personalegrupper. Andre programmer har eksterne parter rettigheder til. Det gælder fx begivenhedsrettigheder som sport mv. og programmer med beskyttede koncepter (formatrettigheder). I en del programmer har kunstnere medvirket – fx skuespillere. Nogle programmer er i sin helhed produceret af eksterne produktionsselskaber, fx gennem en entrepriseaftale, hvor rettighederne til programmet er aftalt på forhånd. Herudover køber public service-institutionerne tv-programmer hos andre tv-selskaber (både private og public service) og hos individuelle producenter – både i institutionens eget land og i andre lande.

Institutionernes tv-programmer når frem til forbrugerne på flere måder. I hvert land kan forbrugerne se tv fra de nationale public service-institutioner ved enten at modtage tv-signalet via såkaldt terristrisk tv¹ eller ved at gå ind på institutionens hjemmeside over internettet. Det kan forbrugerne gøre uden at betale for at se det konkrete program, fordi der i forvejen er betalt gennem en national licens eller en medieskat. Forbrugerne kan også se programmet

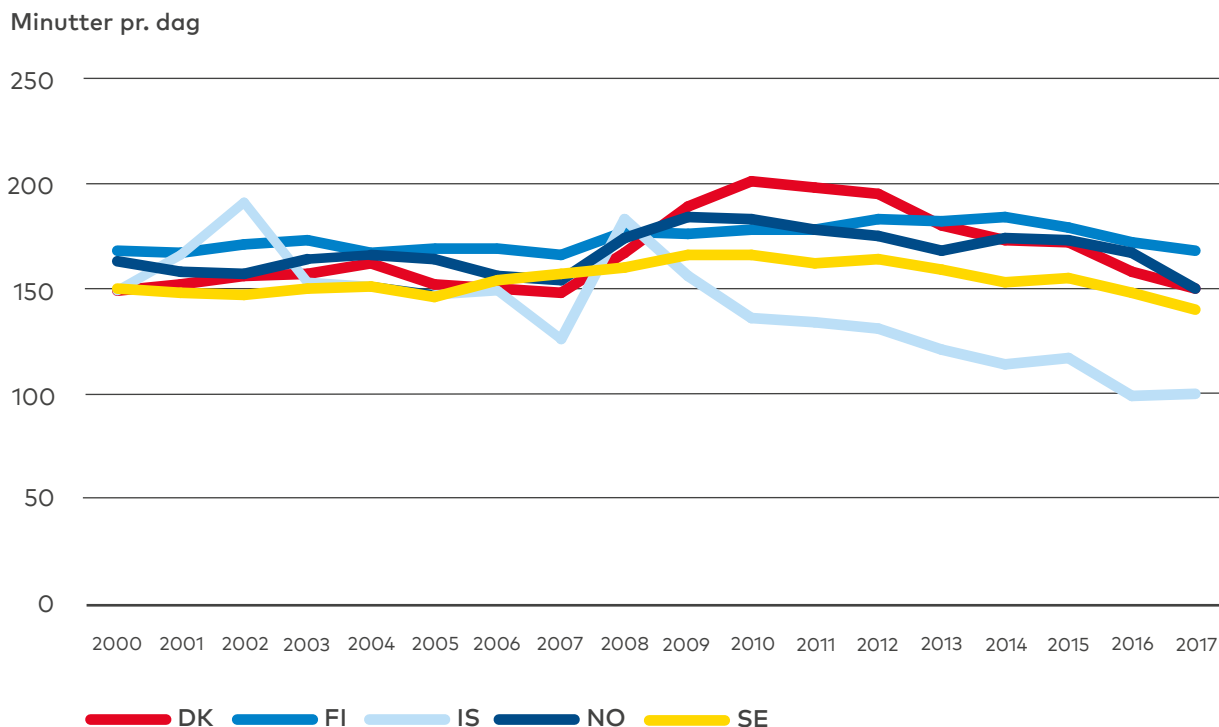
ved at anvende den infrastruktur, som en distributør stiller til rådighed.

Når forbrugerne vil se tv fra *udenlandske* public service-institutioner, sker det på de samme måder – enten direkte over internettet eller gennem distributørernes infrastruktur. Forskellen er blot, at adgangen til at se tv gennem internettet er blokeret for det direkte "flow-signals" vedkommende – og at hvis forbrugerne vil se tv on demand, efter det er blevet sendt første gang, så vil dette ofte ikke være muligt, fordi signalet er geoblokeret. Derimod vil indholdet ikke været blokeret, når det ses gennem distributørerne, fordi distributørerne klarer rettighederne til at sende indholdet.

Programmer med et kunstnerisk indhold kan kun distribueres efter aftale med dem, der har ophavsrettighederne til programmet – hvilket normalt omfatter mange forskellige typer af skabende og udøvende kunstnere. Kunsternes rettigheder varetages af forvaltningsselskaber eller håndteres gennem overenskomster og/eller individuelle aftaler.

¹ Dækker over tv sendt fra sendemaster på jorden. Kaldes også DTT (Digitalt Terrestrisk Tv).

Figur 1.2 Gennemsnitlig tid brugt på flow-tv i de nordiske lande. Minutter pr. dag

Kilde: Nordicom. Der er mindre afvigelser mellem landene mht. målingerne, som derfor skal fortolkes forsigtigt. Figuren vises også som figur 2.1.

Vi ser mere tv via internettet, og streaming erstatter flow-tv

For ikke så mange år siden blev tv-programmer sendt et efter et, når broadcasterne (som både kunne være statsejede public service-institutioner eller senere også private) vurderede, at interessen var størst, og det i øvrigt passede ind i programfladen. Det har ændret sig. I dag ser vi mere og mere tv på tidspunkter, vi selv vælger – dvs. on demand. Denne udvikling er gjort mulig på grund af udviklingen i tv-infrastrukturen.

I de sidste 10 år er der således sket en kraftig stigning i den andel af befolkningen, der har adgang til internetforbindelser via bredbånd med høj kapacitet – fx over 10 Mbit/s. Denne udvikling har både været markedsdrevet og en konsekvens af en erhvervsorienteret telepolitik i mange lande.

De 5 dominerende teknologier er i dag IPTV, kabel-tv, DTT (terrestrisk tv), satellit og internet. IPTV er tv

sendt gennem det almindelige bredbånds-internet, hvor en del af kapaciteten er dedikeret til tv. IPTV og internet-tv (dvs. tv sendt over almindeligt internet) kan modtages til et fjernsyn – men også til andre skærme på PC eller tablets. Andelen af de nordiske befolkninger, der modtager tv på denne måde, er hastigt stigende.

Kabel-tv er tv set gennem antennekabler. Inden bredbånds-tv (IPTV) blev udbredt, var satellit-tv via parabol en udbredt tv-form. Der er stadig i dag 5-10% af husstandene i Norden, der ser tv på denne måde – typisk fordi de bor i områder med dårlig fiber- eller kabeldækning.

Fordelen ved IPTV, kabel-tv og tv sendt gennem det almindelige internet er, at kapaciteten er større end ved satellit og DTT. Kommunikationen kan derfor gå begge veje, hvilket har åbnet op for on demand-tv. Konsekvensen er blevet, at vi ser mindre traditionel "flow-tv" – dvs. set på det tidspunkt, hvor et pro-

gram bliver sendt. Siden 2010 er den gennemsnitlige tid, vi i Norden bruger på at se flow-tv på denne måde, faldet med næsten 50 minutter pr dag, jf. figur 1.2.

Den stigende tendens til at se tv on demand – både på en tv-skærm og på andre skærme – betyder, at den samlede skærmtid for den gennemsnitlige tv-seer formentligt ikke er ændret.

Generelt kan vi streame tv on demand på flere måder. Både public service-institutionerne og en række af de private broadcastere giver adgang til, at brugere i institutionens eget land – og nogle gange i andre lande – kan gå ind på institutionens hjemmeside eller *playtjeneste* og der se et program et stykke tid efter, at det har været sendt. Dette kaldes også *catch-up*.

Det nye er bl.a., at public service-institutionerne er begyndt også at lave og indkøbe programmer, som udelukkende kan tilgås on demand og som slet ikke bliver sendt som flow-tv.

Distributørerne har også udviklet tjenester, der gør det muligt at se tv-programmer i en periode efter, at de har været sendt, on demand.

Generelt er der forskel mellem de nordiske lande i forhold til, hvor meget on demand er udbredt, og hvor lang tid catch-up-perioden er. Den varierer fra ofte få dage i Island til ofte op til en måned eller mere i Danmark og Norge – men udviklingen går hurtigt, og generelt er der en tendens til, at catch-up perioderne bliver længere.

Tendensen til mere streaming omfatter indtil videre mest programmer fra store, internationale streaming-tjenester som Netflix og seerens nationale public service-tv, men kun i begrænset omfang nordisk tv fra andre lande.

Den nordiske tilgængelighed har mange former

De nordiske tv-seeres adgang til public service-tv fra andre nordiske lande sker i dag på tre måder, som er beskrevet mere indgående i kapitel 3.

For det *første* har en del nordiske husholdninger købt *tv-pakker hos en distributør, der indeholder kanaler fra de andre nordiske lande*. Den andel af forbrugerne, der har "nabolandskanaler" gennem sin distributør, varierer fra ca. 80% i Danmark til 10-15% i Sverige og Finland og med Norge herimellem. Den faktiske andel af den samlede tv-tid, hvor forbrugerne ser nabolands-tv, er dog kun 1-1½% i alle lande.

For det *andet* kan tv-seerne i et vist omfang via internettet gå ind på en public service-institutions playtjeneste i et andet land og der – on demand – se programmer, der har været sendt tidligere (i en vis periode, jf. beskrivelsen af catch-up ovenfor). Det kan tv-seerne kun gøre i det omfang, public service-institutionerne ikke *geoblokerer* programmerne. Til brug for denne analyse har vi fået kortlagt, hvor stor en del af programmerne, som public service-institutionerne geoblokerer – samt den geografiske fordeling (vurderet på ip-adresserne) af dem, der går ind på institutionernes hjemmesider.

Analysen viser, at der er forskel på omfanget af geoblokering. DR blokerer mindst – 26% – mens RUV geoblokerer mest – ca. 65%. NRK geoblokerer godt 30%, YLE ca. 40% og SVT godt 40%. De ikke-geoblokerede programmer omfatter mest nyheder og aktuelt stof, mens indkøbte spillefilm og sport næsten altid geoblokeres. Public service-institutionernes egetproducerede indhold geoblokeres som hovedregel ikke.

Endelig, for det *tredje*, har de nordiske tv-seere i betydeligt omfang adgang til at se public service-tv

fra andre nordiske lande gennem seerens nationale public service-institution – fordi institutionerne udveksler mange programmer, og fordi de i stigende grad samarbejder om samproduktioner. Senest har institutionerne med Nordic 12-aftalen forpligtet hinanden til yderligere produktion af kvalitetsdrama, som skal udveksles.

Nogle forskere og debattører fremhæver, at det har betydning for tv-forbruget over grænserne, hvor god den tværnordiske sprogforståelse er. Dette forhold kan i så fald være en barriere, idet en del analyser viser, at den nordiske sprogforståelse falder, især for unge. Det er imidlertid vores vurdering, at dette forhold ikke behøver være en barriere. Oversættelser koster selvfølgelig penge, og det er meget få, der fuldt ud kan nyde og følge nordisk tv på andre sprog end deres modersmål – men der eksisterer allerede i flere lande solidariske oversættelsesordninger, som betyder, at oversættelsesomkostninger pr. tv-seer i nabolandskanalsystemet er små.

Markedet ændres stærkt i disse år

Vi har interviewet alle aktørerne² om, hvordan de forventer, at tv-markederne vil udvikle sig, og hvilke strategier de har for at følge med udviklingen – og hvad dette kan betyde for interessen og muligheden for at se nordisk tv på tværs af grænserne. Konklusionerne på dette punkt er beskrevet i kapitel 4.

Generelt forventer alle en fortsat udbredelse af bredbåndsforbindelser, der bl.a. vil betyde endnu bedre muligheder for interaktivitet og on demand. Alle forventer også, at tendensen – hvor de unge går foran – til, at flow-tv reduceres, og flere og flere overvejende ser tv on demand, vil fortsætte.

Endelig forventer stort set alle et stærkt stigende udbud af streaming-tilbud fra såvel broadcastere,

distributører som filmselskaber og medievirksomheder – i stil med tjenester som Netflix og HBO. Konkurrencen om forbrugernes tv-tid og pengepung bliver således mere intens. Det er uklart, hvad dette fremadrettet vil betyde for forbrugernes medieudgifter og prisen på tv-rettigheder – som hidtil har været reelt stigende, dvs. er steget mere end de generelle forbrugerpriser.

Som svar på denne udvikling tilkendegiver public service-institutionerne, at de vil ændre fokus fra at "fylde" mange programflader (for at have et stort og bredt udbud) til i højere grad at producere kvalitets-tv, som kan tage konkurrencen op mod streamingtjenesterne. Public service-institutionerne vil derfor formentligt producere mindre tv (målt i timer), men bedre.

Distributørerne tilkendegiver, at de kan blive presset af udviklingen, fordi de ikke mere har kontrol over infrastrukturen. I stedet må de satse på at blive "aggregatorer" eller "tv-supermarkeder", hvor seeren i vidt omfang kan få hele sin tv-efterspørgsel dækket gennem en distributør.

Vi vurderer, at disse udviklingstendenser vil give flere muligheder for at se nordisk tv på tværs af grænserne, men at det langt fra er sikkert, at disse muligheder vil blive udnyttet af seerne. Det vil i høj grad afhænge af markedsføringen og af hvordan, de stadig flere tilbud præsenteres for seerne.

Ophavsretten har stor betydning

Om en public service-institution har ret til at stille tv-programmerne til rådighed i flow eller on demand i andre lande er et forhandlingsspørgsmål. Ophavsrettens udgangspunkt er nationalt opdelte markeder. Hvis der er tale om indkøbte programmer, så vil rettighedshaverne normalt have et ønske om

²I bilag 2 er vist en liste over de aktører, vi har talt med. Der er tale om såkaldt kvalitative interviews med 43 centrale aktører, som tilsammen dækker en stor del af værdikæden og det nordiske marked for public service-tv.

selv at udnytte rettighederne i andre lande. Inkludering af flere territorier vil også kunne have indflydelse på prisen for rettighederne.

Der er 16. december 2018 indgået en politisk aftale om et kommende EU-direktiv på området, der vil indebære, at public service-institutionerne får lettere ved at stille egenproduktioner til rådighed i andre EU-lande on demand. Direktivet vil navnlig gøre det lettere at undgå geokodning for public service-institutionernes egenproducerede nyheds- og aktualitetsprogrammer. Direktivet er et vigtigt skridt til at øge udbuddet af europæisk tv over landegrænserne, som vi også vil få glæde af i Norden.

Direktivet indeholder ændringer i de regler, der er gældende i de nordiske lande, når det gælder public service-institutionernes klarering af rettigheder til brug for deres playtjenester.

Når det gælder tv-stationernes egne playtjenester er det nye i direktivet, at der indføres et *oprindelseslandsprincip for on demand-tv*, når det gælder tv-stationernes egenproduktioner, der også udsendes som flow. Dette princip indebærer, at der kun finder en ophavsretlig udnyttelse sted i tv-stationens hjemland, når det gælder underliggende rettigheder i tv-programmerne. Det kan fx være musik, fotos, videoklip og konceptrettigheder. Tv-stationer kan således indgå aftaler med rettighedshaverne for alle EU-lande i oprindelseslandet, og der vil ikke skulle indgås aftaler i alle de lande, hvor seere kan tilgå playtjenesten. På samme måde vil undtagelsesregler om brug af ophavsretligt beskyttet indhold i oprindelseslandet være gældende for alle EU-lande. Disse forhold vil reducere behovet for geoblokering.

Anbefalinger

Hvilke muligheder er der – i lyset af situationen og udviklingen på tv-markederne – for at gøre det nem-

mere for tv-seerne i Norden at få adgang til public service-tv fra andre nordiske lande? Vi ser fem muligheder, som vi har beskrevet mere detaljeret i kapitel 6.

Den ene mulighed er at foreslå de nordiske public service-institutioner udelukkende at geoblokere programmer, hvor dette er ophavsretligt nødvendigt, og i den forbindelse undgå en rigid og forsigtig praksis på områder, hvor dette ikke er nødvendigt. Der bør således kun geoblokere, når der for det enkelte program foreligger en konkret, ophavsretlig hindring. De betydelige forskelle, der kan konstateres i dag imellem landene, hvad angår public service-institutionernes geoblokering, sandsynliggør, at der er et potentiale for mindre geoblokering.

Som et led heri vil vi endvidere anbefale, at public service-institutionerne løbende, eller hvert år, offentliggør detaljerede opgørelser over omfanget af geoblokeringer, så offentligheden kan følge med i udviklingen på dette område.

Den anden mulighed er, at public service-institutionerne fortsætter med at udbygge og intensivere deres samarbejde med flere samproduktioner og flere programudvekslinger. Vi ser fx Nordic 12-initiativet, som blev lanceret i 2018, som et godt initiativ i denne henseende.

Den tredje mulighed er, at nabolands-tv-systemet udbygges, så tv-seerne får adgang til langt flere on demand-muligheder gennem distributørerne. Dette system har fungeret godt, da der var færre kanaler og valgmuligheder end i dag. Men at få systemet til også at fungere i den nye on demand-verden kræver en ny tilgang til, hvordan programmerne "pakkes" og markedsføres. Tv-distributørerne bør medvirke til øget nordisk tilgængelighed ved at gøre det muligt i højere grad at gøre indholdet fra nabolands public service-institutionerne tilgængeligt on demand

på en måde, så forbrugerne får øje på indholdet. Det kan også inkludere produktioner, der har været sendt flere år tidligere.

En sådan udvikling kræver imidlertid også medvirken fra public service-institutionerne og fra rettighedshaverne, så alle parter kan samles om modeller med rettighedsbetalinger, der både sikrer kunsterne og andre medvirkende, og sikrer, at forbrugerne har råd til at betale for tv-programmerne.

For det fjerde anbefaler vi, at de ministerier, der i hvert nordisk land er ansvarlig for ophavsretslovgivningen, sikrer, at de juridiske rammer for on demand-tv er klare og up-to-date.

Endelig, *for det femte*, vil vi anbefale alle de nordiske lande at implementere den kommende ændring af satellit- og kabel-direktivet hurtigt, dvs. gerne inden EU's sædvanlige 2-års frist, med henblik på hurtigt at give de nordiske tv-seere de øgede muligheder, som direktivet vil føre med sig.

Vores anbefalinger hænger sammen. Hvis vi skal se mere nordisk tv, forudsætter det både et øget udbud og en øget efterspørgsel efter nordisk tv. Det øgede udbud kræver en indsats af både public service-institutioner og af distributørerne – men også en markedsføring og en måde at præsentere de nordiske programmer på, der gør dem nemme at finde for seerne. Et øget tv-udbud betyder således ikke automatisk, at programmerne bliver set.

Vi tilføjer, at vi ser det som en forudsætning for en øget tilgængelighed, at public service-institutionerne i Norden også fremover producerer kvalitets-tv, og at institutionerne har mulighed for at eksperimentere med nye programmer og tv-former. Uden en høj kvalitet af de udbudte public service-programmer vil seernes interesse i at finde frem til programmerne i en uoverskuelig verden med stadigt flere tv-tilbud svækkes, og så vil den øgede tilgængelighed ikke blive udnyttet.

2. Udviklingen på tv-markederne i Norden

I dette kapitel beskrives udviklingen på tv-markederne i Norden. I de første afsnit gives en generel beskrivelse. I de efterfølgende afsnit beskriver vi de enkelte nordiske lande mere indgående. Afsnittet viser, at ændringen af infrastrukturen, primært gennem en stigende betydning af det "almindelige" internet, giver flere og flere muligheder for streaming. Samtidig efterspørger flere og flere – især unge – netop muligheden for at kunne se tv, når de har lyst, og ikke når tv-selskaberne sender et givet program. Hvis vi skal se mere nordisk tv, kræver det, at tilbudene tilpasses disse nye mønstre.

Infrastrukturen ændres – tv gennem internettet får stigende betydning

Tv-markederne og tv-vanerne ændres drastisk i alle de nordiske lande i disse år. Det skyldes både den tekniske udvikling og en ændring i den måde, især unge ser tv og bruger internettet på – og disse to ændringer er snævert forbundne.

For ikke så mange år siden var internettets kapacitet (båndbredde) begrænset, og de fleste internetopkoblinger gik gennem teleselskabernes op mod 100 år gamle kobbernet. Tv blev transmitteret analogt fra store tv-master til tv-antenner på hustagene. Tv-programmer blev sendt et efter et, når broadcasterne (som både kunne være statsejede public service-institutioner og senere også private) vurderede, at interessen var størst, og det i øvrigt passede ind i programfladen. Senere kom der andre teknologier til – fx tv-kabler i tættere befolkede boligområder og muligheden for at se tv fra satellitter, modtaget via paraboler. Og senest – for ca. 10 år siden – blev tv-signalerne digitaliserede. Digitaliseringen medførte en betydelig forøgelse af sendnettets kapacitet (dvs. flere kanaler) – men også en væsentligt højere kvalitet. "Sne på skærmen" er derfor et fænomen, som ikke siger yngre tv-seere noget som helst.

I de sidste 10 år har ændringerne taget en ny retning. En væsentlig tendens er således, at der er sket en kraftig stigning i den andel af befolkningen, der har adgang til internetforbindelser via bredbånd med høj kapacitet – fx over 10 Mbit/s. Denne udvikling har både været markedsdrevet og en konsekvens af en erhvervsorienteret telepolitik i mange lande.

De 5 dominerende teknologier er i dag IPTV, kabel-tv, DTT, satellit og internet. IPTV er tv sendt gennem det almindelige bredbånds-internet, hvor en del af kapaciteten er dedikeret til tv. IPTV og internet-tv kan modtages til et fjernsyn – men også til andre skærme på PC eller tablets. Andelen af de nordiske befolkninger, der modtager tv på denne måde, er hastigt stigende.

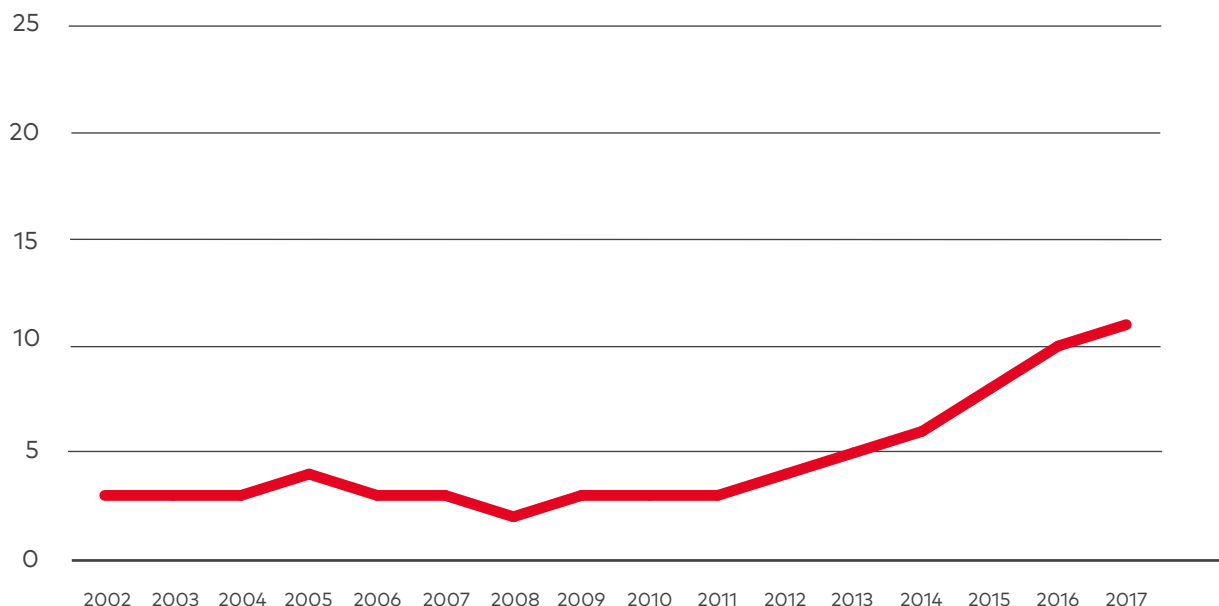
Den afgørende forskel mellem de forskellige teknologier er, at DTT- og satellitteknologierne ikke muliggør on demand-tv, dvs. at brugerne selv kan bestemme, hvornår de vil se et givet program. Denne mulighed kræver kabel- eller bredbåndstilslutning eller levering over det åbne internet.

En del ser kabel-tv. Kabel-tv er tv set gennem antennekabler (typisk et såkaldt coax-kabel). I dag kan man imidlertid også bruge et antennekabel som en almindelig bredbåndsforbindelse, dvs. at teknologierne konvergerer.

Inden bredbånds-tv (IPTV) blev udbredt, var satellit-tv via parabol en udbredt tv-form. Der er stadig i dag 5-10% af husstandene i Norden, der ser tv på denne måde – typisk fordi de bor i områder med dårlig fiber- eller kabeldekning.

Endelig er der en andel på også ca. 10% af de nordiske husstande, der ser tv gennem DTT – digitalt terrestrisk tv (på svensk marknett, på norsk bakke-tv). Alle nordiske lande har et sådant net, hvis drift er

Figur 2.1 Husstande uden tv-apparat i Danmark (i procent)

outsourcet til særlige distributør-selskaber, der skal være neutrale i markedet i forholdet mellem broadcasterne.

Det "sidste" led i tv-infrastrukturen er den skærm, som forbrugerne ser tv på. I flere årtier har det som en selvfølge været et tv-apparat. Men i alle nordiske lande er der nu en tendens til, at flere og flere ikke har et tv-apparat, men udelukkende ser tv gennem en skærm på en pc, en tablet el.lign. Som eksempel er i figur 2.1 vist danske tal for dette, men tendensen er næsten den samme i alle nordiske lande.

De aktører, vi har talt med, vurderer, at denne gruppe dels består af unge, der er flyttet hjemmefra og aldrig har haft et "gammeldags" tv selv – dels af en voksende gruppe, der har opsagt deres tv-pakke. I branchen benævnes førstnævnte gruppe som "cable nevers" og den sidstnævnte gruppe som "cable cutters"³.

Nye tv-vaner

En anden – afgørende – ændring i tv-vanerne er, at den gennemsnitlige tv-seer ser mindre "gammel-

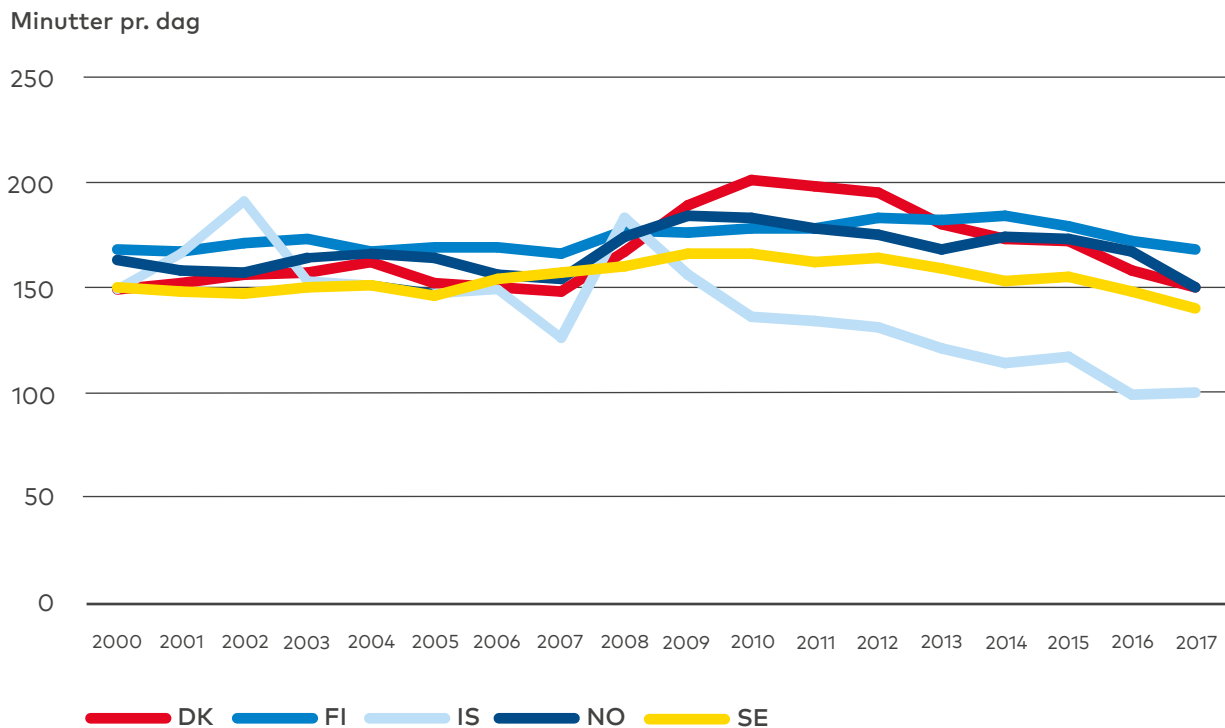
dags" flow-tv – men streamer mere end før. I figur 2.2 er den gennemsnitlige tid brugt på at se flow-tv – uanset distributionsteknologi, og uanset om man ser tv på en tv- eller computerskærm, vist.

Faldet siden 2008-10 har været størst i Island (med mere end en tredjedel, eller ca. 80 minutter pr dag) og i Danmark (med ca. 50 minutter pr dag) – og lidt mindre i Norge og Sverige og mindst i Finland. I alle lande er det de unge, der går foran og trækker gennemsnittet meget ned, mens ældre aldersgruppers tv-vaner er påvirket i mindre omfang. Der har således indtil nu været en stigende alderskløft mellem yngre og ældres tv-forbrug. Alt tyder derfor på, at udviklingen vil fortsætte – både fordi de aldersgrupper, der i dag er unge, måske vil mindske deres tv-forbrug yderligere, og fordi deres adfærd formentlig vil smitte af på markedet og dermed også på ældre grupperes forbrugsmønstre.

Spejlbilledet af de yngres mindre tv-forbrug er, at de unge streamer mere, jf. tabel 2.1. Hvis vi skal se mere nordisk tv, er det derfor vigtigt at få fat i de unge og producere tv, som tiltaler denne gruppe.

³ Kilde: Slots- og Kulturstyrelsen, 2018

Figur 2.2 Gennemsnitlig tid brugt på flow-tv i de nordiske lande. Minutter pr. dag

Kilde: Nordicom. Der er mindre afvigelser mellem landene mht. målingerne, som derfor skal fortolkes forsigtigt.

Den øgede streaming betyder, at den samlede "skærmtid" er nogenlunde uændret – og samtidig sværere og sværere at opgøre præcist.

Det skyldes både, at tv-sening kan foregå alle steder – og fordi det bliver sværere at sondre mellem tv-tid og tid til spil, netsurfing og andre internetbaserede aktiviteter. Vi vurderer, at statistikkerne på dette område er usikre, og vi vil derfor være varsomme med at pege nordiske lande ud, der er lidt foran eller bagud i udviklingen på dette område. En mere sikker konklusion er, at alle de nordiske lande er forud for resten af EU mht. overgangen fra flow-tv til on demand-tv.

Generelt er Norden foran resten af Europa i alle former for streaming. I Norden streamer finnerne og svenskerne mest fra broadcasters (både public service og kommercielle broadcasters). Finnerne streamer imidlertid mindre fra kommercielle tjene-

ster (Netflix, HBO, m.fl.). Finner over 45 år streamer også mindre end andre i Norden fra deletjenester (Youtube, Facebook m.fl.).

Konkurrencen mellem broadcastere og streamingtjenester

I takt med, at seerne ser mindre tv og streamer mere, ændres konkurrencebilledet også. Public service-broadcasterne har i alle lande en markedsandel på 35-60%, jf. figur 2.3. I de sidste 5 år har den været lavest i Sverige⁴ og højest i Danmark, hvor DR er den største public service-institution, men hvor det statsejede TV2 også har en række public service-forpligtelser. I Danmark er der således to stats-ejede broadcastere, som naturligt tilsammen har en højere markedsandel end den "enkeltstående" public service-institution i de andre nordiske lande. Regeringen har haft overvejelser om en privatisering af TV2, som dog endnu ikke er besluttet. Den største fremgang siden år 2000 har det islandske RUV.

⁴ Sverige har også en anden public service-institution på TV-området, nemlig UR, som producerer undervisnings-tv.

Tabel 2.1 Streaming i de nordiske lande fordelt på aldersgrupper, 2016

	Danmark	Finland	Norge	Sverige	EU 28
Streamer tv fra broadcasters:					
Alle	49	65	60	64	28
16-24-årige	60	78	73	60	45
25-34-årige	58	77	69	67	41
35-44-årige	59	76	66	71	33
45-54-årige	48	67	56	72	27
55-64-årige	40	52	47	58	19
65-74-årige	26	45	39	51	13
Streamer tv fra kommercielle tjenester:					
Alle	48	34	52	45	17
16-24-årige	75	69	88	60	32
25-34-årige	66	59	72	59	27
35-44-årige	60	42	61	57	19
45-54-årige	45	30	47	48	14
55-64-årige	26	11	24	28	8
65-74-årige	13	4	9	17	4
Streamer tv fra deletjenester:					
Alle	75	68	72	71	49
16-24-årige	97	93	94	81	78
25-34-årige	93	93	88	86	69
35-44-årige	86	88	79	86	58
45-54-årige	76	69	73	72	44
55-64-årige	59	43	51	59	28
65-74-årige	36	25	34	39	15

Kilde: Nordicom og Eurostat, 2018. Tallene er fra 2016 og viser den andel af en aldersgruppe (i procent), der i en periode på tre måneder har udført den beskrevne aktivitet.

Public service-institutionerne konkurrer både med private broadcastere og med streamingtjenester. Alle de nordiske lande bortset fra Danmark har en stærk, national, privat broadcaster, jf. tabel 2.2. TV 2 Norge ejes af danske Egmont og TV4 Sverige af Bonnier. MTG/NENT/Viasat, C More og Discovery Network har markedsandele i omegnen af 10% hver i alle lande, dog lidt mere i Sverige. Disse internationale konkurrenter har betydelige synergifordele på tværs af landene ved at anvende samme koncepter og ved at forhandle sportsrettigheder for flere af de nordiske lande, hvilket giver dem en forhandlingsstyrke. Public service-institutionerne har dog også et samarbejde, som giver dem lignende fordele.

Hvis man ser på streamingtjenesterne, er billedet mere varieret, jf. tabel 2.3.

Youtube har størst reach (som i modsætning til markedsandelene måler, hvor mange der i en given periode har set mindst 15 minutter på en givet kanal, og derfor kan summe til mere end 100%) – men har som platformstjeneste en anden karakter end de andre tjenester. Hvis man derfor ser bort fra Youtube, er Netflix den stærkeste konkurrent til public service-playtjenesterne. Netflix står dog mindre stærkt i Finland end i resten af Norden. Hvis man i Danmark lægger DR's og TV2's markedsandele sammen, fås et reach på ca. 40% svarende til tallet i de andre nordiske lande.

Tabel 2.2 De største broadcasterfamilier i de nordiske lande

	Selskab	Share		Selskab	Share
Danmark	TV2	38	Norge	NRK	40
	DR	37		TV 2	27
	MTG/Viasat	10		Discovery Network	17
	Discovery Network	10		TG/Viasat	7
	Andre	5		Andre	9
Finland	YLE	43	Sverige	SVT	37
	MTV Media/C	23		TV4 / C More	32
	More	17		MTG/Viasat	13
	Nelonen Media	7		Discovery Network	11
	Discovery Network	9		Andre	6
	Andre				
Island	RUV	53			
	365 ehv.	32			
	Andre	15			

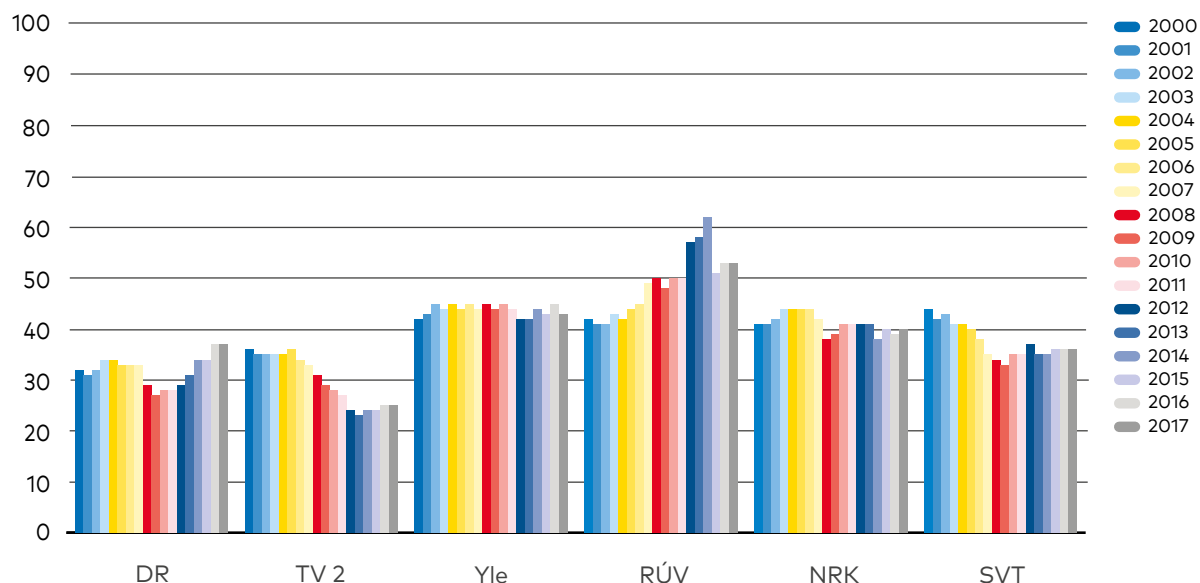
Kilde: Nordicom. Share betyder markedsandel – dvs. de summer til 100%.

Tabel 2.3 De største streamingtjenester i Norden. Ugentlig reach

	Service	Reach		Service	Reach
Danmark	YouTube	50	Norge	Nexflix	41
	Netflix	37		NRK	38
	DR TV	31		VG TV	20
	YouSee	16		TV2 Sumo	18
	Viaplay	15		Viaplay	14
	TV2 Play	11		HBO	13
	HBO Nordic	10		DB TV	6
				Viafree	5
				Aftenposten	4
Finland	YouTube	53	Sverige	Youtube	62
	Yle	39		SVT Play	39
	Katsomo (MTV)	25		Netflix	34
	Netflix	18		TV4 Play	20
	Ruutu	16		Aftonbladet TV	16
	Telecom	12		Viaplay	13
	HBO Nordic	6		Local news	9
	Viaplay	5		Barnkanalen (SVT)	9
	Foxplay	3		C More	8
	Teevee	3		Expressen TV	7
	C More	2		HBO Nordic	7
	Boox TV	2		Viafree	6

Kilde: Nordicom. Reach angiver, hvor stor en andel af befolkningen, der i en uge ser mindst 15 minutter tv gennem den pågældende service. Tallene summer derfor til mere end 100%. Youtube har formentlig en nogenlunde lige så stor reach i Norge som i de andre nordiske lande, men indgår ikke i den norske statistik. Udbuddet er ikke mindre i Danmark end i de andre nordiske lande, men statistikken viser ikke tjenester med en reach på under 10% i Danmark.

Figur 2.3 Public service-institutionernes markedsandel (i procent)

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsen, 2018. Det bemærkes, at der også kunne være medtaget andre broadcastere med public service-forpligtelser, bl.a. TV 2 i Norge og UR i Sverige.

Den kulturpolitiske diskussion om tv-markedernes udvikling og public service-institutionernes betydning har en række fællestræk mellem landene. En del af diskussionen har rettet sig mod public service-institutionernes uafhængighed og økonomi. Der har også været en drøftelse af, om den rigtige finansieringsform er en licens. Island omlagde sin licens til en medieskat i 2009, Finland i 2013, Sverige i 2018 og Danmark begyndende fra 2019. Bortset fra i Finland er medieskatten et fast beløb pr husstand, dog med en række undtagelser.

Niveauet for licensen har i alle lande været stabilt i de senere år, jf. figur 2.4 – faldet i licensen i Norge og Sverige skyldes i figuren alene, at den svenske og norske krone er faldet i værdi (licensen er i figuren opgjort i Euro). Figuren viser også, at licensniveauet er højest i Danmark og i Norge. I Danmark er det besluttet at reducere DR's budget over de næste 4 år, hvilket vil reducere "licensen" til at lavere niveau end i Norge, men stadig højere end i Sverige. Som figuren illustrerer, har public service-institutionerne

set over en længere tidsperiode haft relativt sikre økonomiske rammer, der gør det muligt for dem at producere tv på et højt kvalitetsniveau, som også er interessant på tværs af Norden, og dette må også forventes fremover.

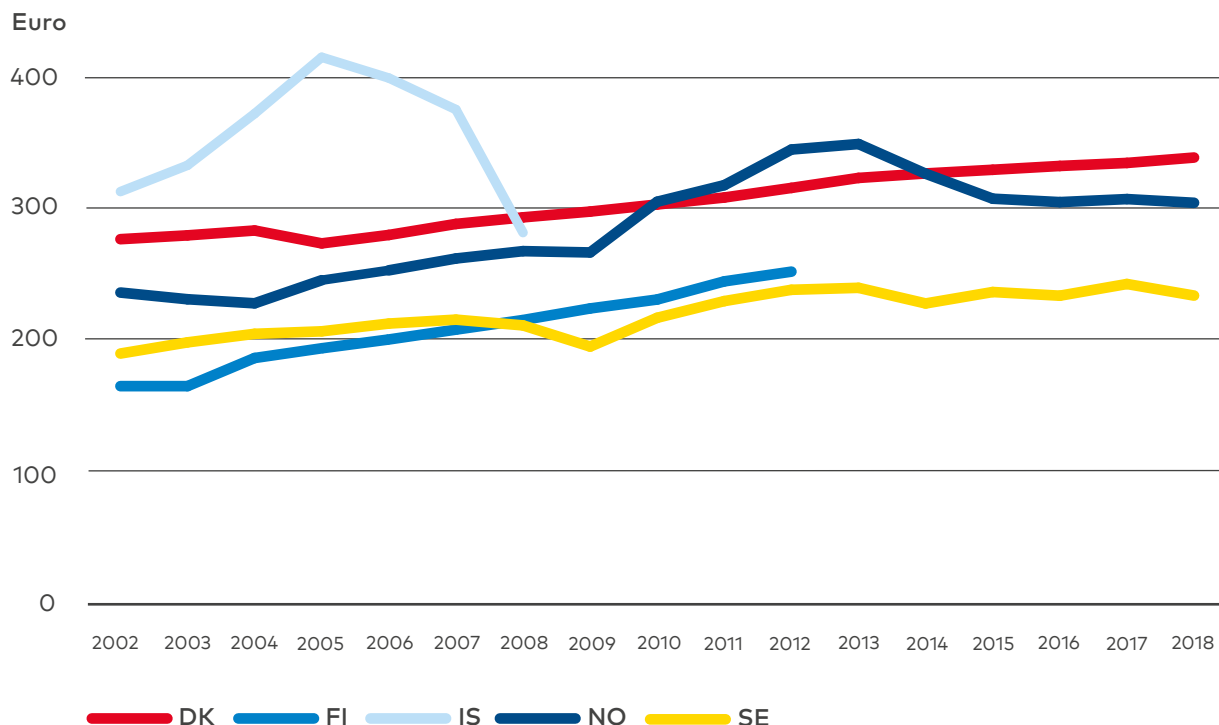
DANMARK

Den tekniske infrastruktur og distribution

Danmark er det tættest befolkede land i Norden, hvilket historisk har påvirket den danske digitale infrastruktur, jf. figur 2.5.

Halvdelen af alle husstande i Danmark ser tv via internettet – enten som IPTV (gennem en distributør) eller via en internet-bredbåndsforbindelse (direkte levering fra tv-stationer eller via en tv-distributør). Kabel-tv-andelen er faldende og udgør i dag 22%. 25% af befolkningen ser tv gennem deres antenneforening, som historisk har haft en større udbredelse i Danmark end i mange andre lande. 12% bruger egen antenne og modtager således signalet

Figur 2.4 Licens i de nordiske lande. Euro pr husstand

Kilde: Nordicom.

gennem såkaldt DTT, Digitalt Terrestrisk TV, sendt fra sendemaster. DTT-systemet erstattede de tidligere, analoge signaler, som stoppede i 2009.

8% har en parabol og kan således se satellit-tv. Andelene summerer til mere end 100%, hvilket afspejler, at en del husstande råder over mere end en slags infrastruktur. Flere af distributørerne tilbyder abonnenterne at tilgå deres tv-pakke via forskellige teknologier.

De største *tv-distributører* i Danmark er Yousee (der har ca. halvdelen af det samlede tv-marked) og Stofa, der primært transmitterer gennem bredbåndsforbindelser og kabel-tv. Boxer, der er koncernforbundet med Stofa, distribuerer både gennem bredbåndsforbindelser og gennem terrestisk tv. Vi-asat distribuerer via satellit. Vi-asat er ejet af NENT, der i Danmark ejer TV3-familien og TV2 Sport.

Tv- og streaming-vaner i Danmark

Ændringen i infrastrukturen er som nævnt i afsnit 2.2 gået hånd i hånd med en ændring af tv-vaner-

ne. De seneste år er tendensen til, at danskerne har flere og flere tv-kanaler, og tilbringer en stigende tid foran tv-skærmen, vendt, jf. beskrivelsen ovenfor. Dog er der en tendens til, at danskerne nedgraderer til mindre tv-pakker (såkaldte "cable shavers"). Dette skal ses på baggrund af, dels at tv-pakkerne er blevet større, og dels at danskerne vælger streaming-tjenester i stedet for tv-kanaler.

Ifølge Kantar Gallups målinger er streamingens andel af den samlede tv-sening på bare 1½ år steget fra 16 til 24%.

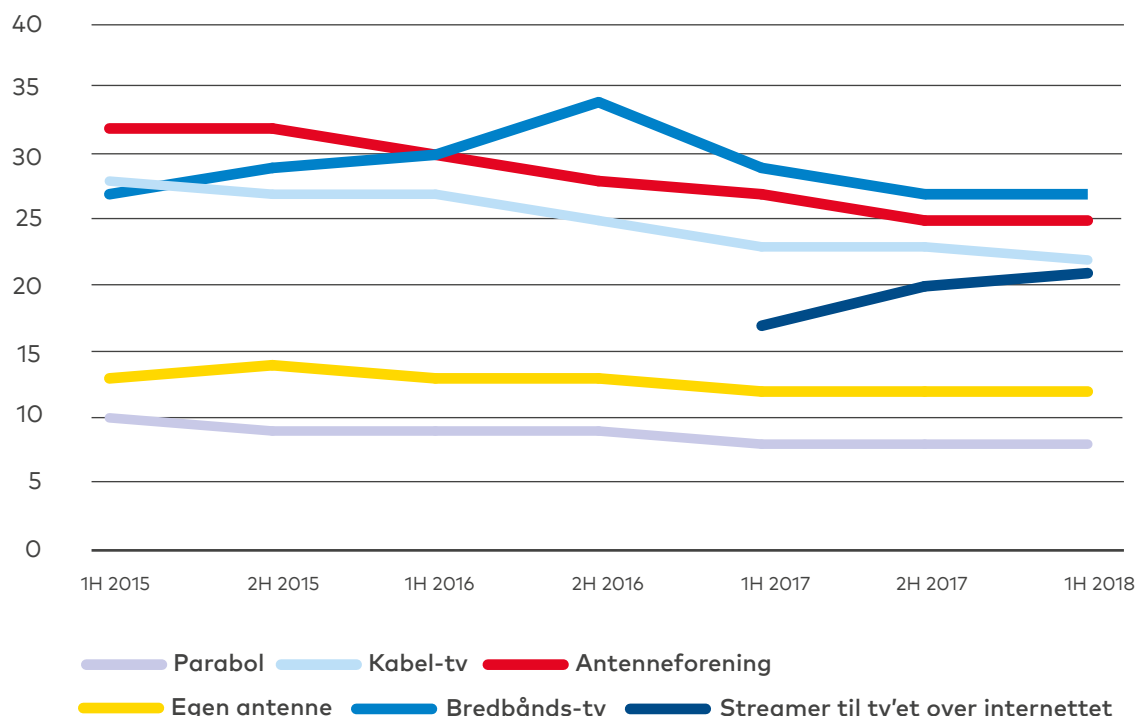
Markedsforholdene

Samlet er konkurrenceforholdene blevet mere komplekse – samtidigt med, at konkurrencen om seernes tid er skærpet. Konkurrencen mellem broadcasterne er begrænset af det beskedne antal større broadcastere. Denne udvikling har bl.a. muliggjort, at priserne på tv-pakker er steget reelt, dvs. væsentligt mere end inflationen.

Figur 2.5 TV-infrastrukturen i Danmark

% af personer 12 år+

Kilde: Markedet for tv og streamingtjenester i Danmark. Kantar Gallup, 2018

De private film- og tv-producenter vurderer, at konkurrencen er blevet hårdere de senere år. Selv om priserne er steget, har mange producenter dårlig økonomi. Samtidig med, at licensen har været holdt på det samme reale niveau, har DR og TV2 endvidere udbygget deres streaming-tilbud markant. Oveni har de nye, internationale streamingtjenester påført såvel public service-institutionerne som de kommercielle broadcastere en ny konkurrence.

Konkurrenceforholdene er endvidere præget af, at der er få distributører. Det betyder, at der kan være store prisforskelle – de små broadcastere må tilbyde deres kanaler billigt for at komme ind på markederne, og de mindre distributører må betale mere for de kommercielle tv-kanaler end de store distributører.

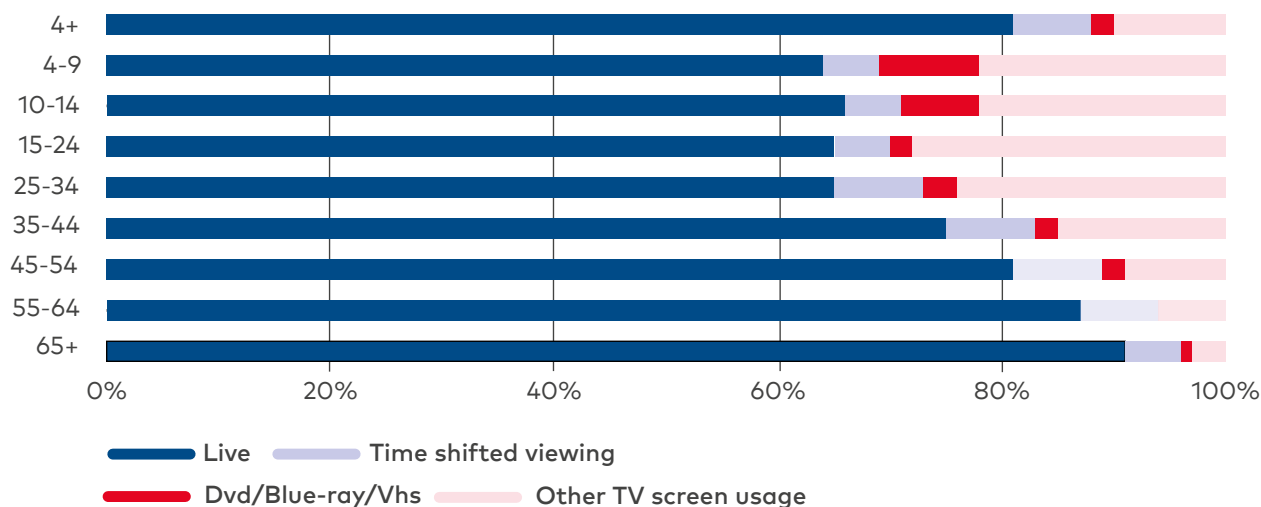
Færøerne og Grønland

Færøerne og Grønland har deres egne, offentligt ejede, tv-selskaber – hhv. KVF og KNR. Deres egen-

produktion dækker primært nyheder og aktualitetsstof, men også i et vist omfang underholdning og drama.

Som en del af det danske rigsfællesskab har færingerne og grønlænderne også en interesse i at kunne følge med i dansk aktualitets- og nyhedsstof og kulturudbud. Færinger og grønlændere har adgang til dansk tv på flere måder. Dels har KVF og KNR adgang til at sende DR's og TV 2's egenproduktioner, dels er dansk tv tilgængeligt via de grønlandske og færøske tv-distributører. Desuden retransmitterer det grønlandske hjemmestyre visse af DR's kanaler. Som en særlig ordning for Færøerne og Grønland geoblokeres DR's flowsignal ikke for disse to områder. Adgangen til streaming via dr.dk fungerer derimod på samme måde som for andre lande, dvs. at dele af indholdet er geoblokeret.

Figur 2.6 Fordeling af samlet skærmtid på aldersgrupper i Finland (i procent)

Kilde: finnpanel, 2017.

Både Grønland og Færøerne har adgang til nabolandskanaler i tv-distributørernes pakker. Dansk tv har en meget høj efterspørgsel, og på Færøerne er der også efterspørgsel efter norsk tv.

FINLAND

Den tekniske infrastruktur og distribution

I Finland har satellit-tv altid haft en mindre andel i tv-infrastrukturen og anvendes i dag af mindre end 10% af husholdningerne i Finland, mens terrestrisk tv udgør ca. 40% og kabel-tv ca. 50%. Andelen, der anvender IPTV og internet-tv er mindre, men stigende.

TV- og streaming-vaner i Finland

Også Finland oplever en trend, hvor forbrugerne bevæger sig fra lineært tv mod IPTV og internet-tv. Tendensen ses særligt blandt unge. Figur 2.6 viser en opgørelse fra 2017 af, hvorledes forskellige aldersgrupper fordeler deres samlede tid foran tv-skærmen. Andelen brugt på "Time shifted viewing" (catch-up-tv) er kun lidt større for unge end for ældre. Andelen af skærmtiden brugt på at se dvd eller lignende er derimod nogenlunde den samme. Den grønne del af figuren angiver tid brugt på anden streaming end catch-up-tv, og her er andelen væsentligt større for unge end for ældre.

Markedsforholdene

DNA, Elisa samt Telia er de største tv-distributører på kabel- og IPTV-området, hvor der også findes andre mindre distributører. To tv-distributører, Digita Oy og DNA, tilbyder terrestrisk tv. Canal Digital er den eneste distributør, der tilbyder satellit tv.

ISLAND

TV-infrastrukturen i Island

Island har den højeste kabeldækning i Norden. For hele Island er den 95%, og i Reykjavik og andre af de største byer er den 100%. Island har også et DTT-system med sendemaster. Enkelte islandske husholdninger ser satellit-tv via parabol.

TV- og streaming-vaner i Island

Island er som tidligere nævnt det land i Norden, hvor det gennemsnitlige antal minutter foran en tv-skærm er faldet mest. I 2008 lå Island højest i Norden med 183 minutter, og i 2017 var dette tal faldet til 100 minutter. Der findes ikke opdaterede data for islændingenes streaming, så det er uklart, hvad årsagen er til, at faldet har været endnu større end i resten af Norden.

På trods af, at Islands befolkning (ca. 360.00 indbyggere) er væsentligt mindre end i de andre nordiske lande, er antallet af tv-kanaler højt – både når man

“In Iceland the tv and media sector is an important part of our culture. We are proud of our Icelandic culture – but we also see ourselves as belonging to the Nordic and European environments of culture. In the tv sector this means that we as a small country must import much more than we export. We therefore support open and transparent copyright rules”.

Frodi Steingrímsson, IHM (Iceland's copyright organisation).

ser på islandske kanaler, og når man ser på udbuddet af internationale kanaler.

Islands statslige public service-institution, RUV, har to kanaler – RUV og RUV2. Herudover sender kanal RUV+ de samme programmer som RUV, blot med en times forsinkelse – som en service fra tiden før streaming til de islændinge, der ikke kan se RUV direkte.

Island har også en lang tradition for kommercielt tv. Den største konkurrent er Stød 2 (Kanal 2), åbnet i 1986, og som ejes af det islandske selskab SYN (som er ejet af 365), og som har en række søsterkanaler – Stød 3 samt bl.a. 6 forskellige sportskanaler, og som har en alliance med Vodafone. Den næststørste konkurrent er infrastrukturselskabet Siminn, som har flere tv-kanaler.

RUV er startet med at tilbyde on demand-tv lige som i de andre nordiske lande, men er efter eget udsagn nogle år bagud i forhold til de andre nordiske public service-institutioner. On demand er ifølge de aktører i Island, vi har talt med, således stadig relativt nyt, og tilbydes indtil videre kun 2 dage efter, at et program har været vist på flow-tv.

De islandske aktører, vi har talt med, lægger stor vægt på betydningen af og efterlevelsen af de oplysningsretlige regler, og ser dem som en forudsætning for at opretholde tv-produktionernes fødekæde, jf. citatet fra IHM i boksen.

RUV ser samarbejdet med de andre nordiske public service-institutioner som et vigtigt led i at tage

konkurrencen op mod internationale streaming-tjenester og er af samme grund gået aktivt ind i Nordic 12-samarbejdet. RUV har således forpligtet sig til at producere 1 dramaserie hvert år på højt kvalitetsniveau til det nordiske marked (Finland producerer 2 og Danmark, Norge og Sverige 3 hver). Den samme positive holdning har vi i øvrigt mødt hos alle de andre nordiske public service-institutioner.

Markedsforholdene

Island har et medieudbud, der ikke står tilbage for udbuddet i andre lande.

Ifølge de islandske aktører, vi har talt med, er prisen på kommercielle og internationale tv-pakker steget mere end inflationen i de sidste 10-15 år. Det er dog vanskeligt at måle den reelle prisstigning, idet antallet af tv-kanaler er steget, og indholdet er ændret. Fx er der kommet en del sportskanaler til de senere år med relativt dyre sportsrettigheder.

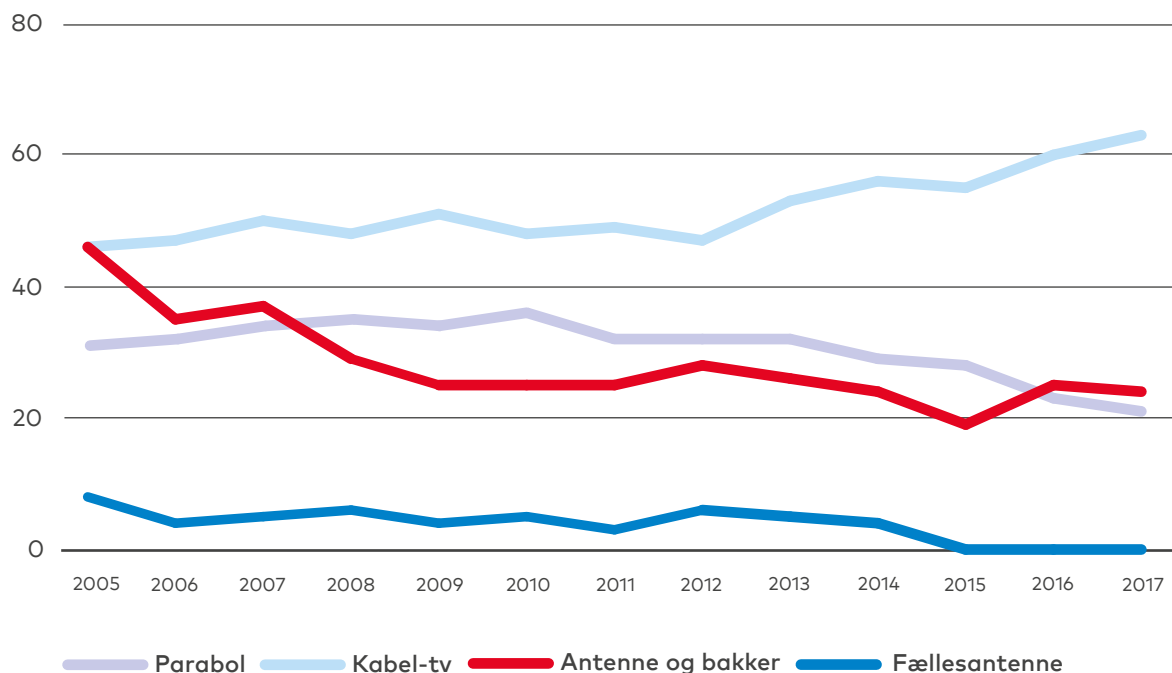
NORGE

Den tekniske infrastruktur og distribution

Den norske tv-infrastruktur opgøres lidt anderledes end i andre nordiske lande, hvilket vanskeliggør en direkte sammenligning. Men antenneforeningerne fylder væsentligt mindre end i fx Danmark og er fra 2015 udgået af medienorges statistikker.

En anden forskel er, at den andel af de norske husholdninger, der bruger satellit-tv gennem parabol, med over 20% er større end i andre nordiske lande, jf. figur 2.7. Endelig er den andel af nordmændene, der anvender DTT (i figuren benævnt som bakkenett)

Figur 2.7 TV-infrastrukturen i Norge

Kilde: medianorges hjemmeside, Statistisk Sentralburå: TV-statistikk, 2018.

også noget højere end i andre nordiske lande, nemlig 25%. Det betyder samlet, at den andel af husstandene, der kan streame on demand, er lidt lavere.

Muligvis i sammenhæng hermed er bevægelsen mod, at en stigende andel af husstandene ikke har tv, ikke gået lige så stærkt som i Danmark, jf. figur 2.3 ovenfor. I Norge er andelen af husstande uden tv steget fra 2% i 2010 til 6% i 2017.

Tv- og streaming-vaner i Norge

Som nævnt ovenfor streamer også nordmændene mere og mere. Ifølge medianorges opgørelser er andelen af nordmænd, der ser Netflix dagligt, i de sidste 5 år flerdoblet fra ca. 3% til nu knap 15%. Andelen af nordmænd, der ser Netflix mindst en gang om ugen, er steget fra 13% til knap 40%.

Også i Norge steg antallet af tv-kanaler stærkt i 1990'erne og fra 2000 til 2010, men har stabiliseret sig de senere år.

Markedsforholdene

Ligesom i de andre nordiske lande er konkurrenceforholdene på tv-markedet oligopolistiske både på broadcaster- og på distributørsiden, med 4 betydende broadcasterfamilier og to betydende kabel-distributører - med Telenor som den største og Get som den næststørste. Get var indtil for nylig ejet af det danske TDC og blev medio 2018 solgt til svenske Telia.

De markedsoperatører, vi har talt med, giver alle på forskellig måde udtryk for, at det norske tv-marked og system for ophavsrettigheder grundlæggende har samme konkurrencestruktur og samme ophavsretslovgivning som i de andre nordiske lande, men også er præget af flere konflikter mellem aktørerne end i resten af Norden. Konflikterne handler både om prisen på ophavsrettigheder og om fortolkningen af ophavsretslovgivningen.

Streamingtjenesterne er ikke bare en trussel for broadcasterne, men også for distributørerne, fordi de kan tilgås af brugerne gennem bredbånds-internet uden om distributørernes netværk. Producenterne

"Vi ser helt klart de internationale streamingtjenestene som en trussel. De bidrar ikke mye til nordiske kunstnere og bidrar til å redusere opphavsrettutbetalinger".

Stian Langgaard-Nielsen, Virke (den norske produsentforening).

opfatter også streamingtjenesterne som en trussel mod kunsternes rettigheter, fordi streamingtjenesterne søger at presse enterpriseproducenter til at frikøbe de kreativt medvirkende rettigheder, når der ikke er tale om rettigheder til underlægningsmusik, jf. citatet i boksen. Eftersom streamingtjenester kun har ganske få nordiske produktioner, så er det dog ikke et område, der har fundet sin form endnu.

Priserne på tv-pakker vurderes af markedsaktørerne til at være steget realt i de sidste 10 år, men denne tendens formentlig vil stoppe nu på grund af den stigende konkurrence fra streamingtjenesterne. NRK er licensfinansieret, men der pågår overvejelser om, hvorvidt Norge ligesom de andre nordiske lande skal omlægge licensen til en skat.

SVERIGE

Den tekniske infrastruktur og distribution

Også i Sverige er der en nedadgående trend i satellit- samt terrestrisk tv og en støt stigning i IPTV. Kabel-tv er fortsat den mest anvendte infrastruktur for tv-distribution.

Som i andre nordiske lande har internationale streamingtjenester som Netflix, Youtube, Viaplay, Cmore, HBO Nordics, Dplay og Amazon Prime Video vundet indpas. Tv-distributører tilbyder nu i stigende

grad TVE (TV Everywhere) og on-demand tjenester. Efter fusionen med Boxer er Com Hem den største tv-distributør i Sverige med en markedsandel over 50%. Telia er den anden større aktør på området.

TV- og streaming-vaner i Sverige

Ligesom i de andre nordiske lande stiger streamingen meget i disse år – med de unge i spidsen. Mænd streamer lidt mere end kvinder. Endvidere stiger streamingen med længden af seernes uddannelse. Selv om de unge går foran, er der også en relativt stærkt stigende tendens for de ældre seere. Endvidere streamer langtuddannede og personer med en mellemlang uddannelse mere end kortuddannede.

Markedsforholdene

Ifølge de aktører, vi har talt med, er konkurrencen hårdere i Sverige end i andre nordiske lande, hvilket kan skyldes, at Sverige som Nordens største land har flere broadcastere.

En markant udvikling er, at Telia har købt TV 4, der er den største svenske kommercielle tv-kanal. Handlen er endnu ikke godkendt af myndighederne. Det er et eksempel på, at tv-distributører forsøger at integrere sig vertikalt i værdikæden som reaktion på, at der er kommet mere konkurrence på infrastruktur-delen af deres forretning.

3. Tilgængelighed til nordisk tv

“Det er et unikt samarbejde mellem tv-stationerne i UBO og de øvrige rettighedshavere, samt opbakning fra politisk side, som i mere end 30 år har gjort det muligt for de nordiske tv-seere at få adgang til nabolandskanalerne. Der er tale om et stykke vigtig kulturpolitik, som bør opretholdes for at bevare tilgængeligheden af nabolandskanaler i Norden”.

Steen Lassen, sekretariatet for UBO.

Dette kapitel sætter fokus på de forskellige måder, hvorpå man i dag kan få adgang til nordisk public service-indhold. Først gennemgås omfanget af og betingelser for adgang til de øvrige public service-udbydere tv-kanaler hos de enkelte landes tv-distributører, herunder også særlige aftaler på området, bl.a. mellem Sverige og Finland og i Danmark. Dernæst belyses fremgangsmåder blandt tv-distributører for at integrere public-service indhold i on demand-platforme, som udvikles for at møde den ændrede forbrugeradfærd, der i stigende grad bevæger sig fra flow mod on demand-tv. Derefter gives et indblik i udviklingen på public service-institutionernes streaming-tjenester, hvor det også belyses, i hvilken udstrækning indholdet fra de nationale public service-udbydere kan tilgås i udlandet. Afslutningsvis gennemgår vi måder, hvorpå de nordiske public service-institutioner samarbejder gennem Nordvision-samarbejdet, der blev etableret i 1959 og er styrket bl.a. med et stigende antal samproduktioner og programudvekslinger i de seneste år.

Adgang til nordiske tv-kanaler

DANMARK

En meget stor andel af de danske tv-seere har adgang til nordisk tv. Den primære adgang kommer gennem adgang til de nordiske tv-kanaler i tv-

pakkerne, men dele af tv-programmerne kommer også på især DR's sendeflade. Ikke mindst UBO (Union of Broadcasting Organisations) – public service-institutionernes fælles-organisation med sæde i København – ser ordningen som et vigtigt kulturpolitisk instrument, jf. citatet i boksen.

De store kabel- og bredbåndsdistributører – Yousee og Stofa – har alle 8 nabolandskanaler i deres grundpakke. Nabolandskanaler er public service-tv fra Sverige, Norge og Tyskland. Boxer, der har en markedsandel på ca. 13%, har ikke samme kapacitet i DTT-systemet og har derfor kun 3 nabolandskanaler, hvilket Boxer er forpligtet til i henhold til betingelserne i det udbud, der fastlagde retten til at bruge dette system. Dog har Boxer yderligere 5 nabolandskanaler i en webplayer, som Boxer har inkluderet i tv-pakkerne.

Mens det således er ca. 80% af de danske husstande, der har adgang til nabolandskanalerne, er deres faktiske tv-sening (målt ved den såkaldte share) med samlet ca. 1% lav set i forhold til de nationale hoved-tv-kanaler, der er produceret med henblik på et dansk publikum. Ifølge UBO er nabolandskanalerne billige for distributørerne – de koster i praksis ca. 50 øre per kanal per husstand per måned. Her til kommer en kollektiv betaling for tekstning, som i

"I gamle dage var mange kanaler et statussymbol – på linje med andre ting, der gav status og viste andre, at man havde styr på det. Sådan er det ikke mere. For nogle trækker mange kanaler nærmest ned. Så derfor synes vi distributører ikke mere, at nabolandskanalerne er en gave. Men vi accepterer dem, så længe alle distributører har dem".

Ulf Lund, direktør, Boxer.

dag koster ca. 90 øre per husstand per måned samlet for alle nabolandskanalerne.

Distributørerne accepterer således et ønske om at have mange nabolandskanaler i basis-tv-pakkerne, selv om dette ikke er et lovkrav. De distributører, vi har talt med - herunder Boxer Danmark, jf. citatet i boksen, vurderer dog ikke, at de er "billige" set i forhold til seerinteressen, idet nogle forbrugere anser nabolandskanalerne som "fyld", de ikke ønsker at betale for.

FINLAND

I Finland er primært de svenske public service-tv-kanaler inkluderet i tv-pakkerne, men samtlige tv-distributører tilbyder nordiske public service-kanaler som en del af tv-pakkerne eller som et muligt tilkøb. Tv-distributøren Elisa tilbyder til kabel-tv- og IPTV-kunder tv-pakkerne "Swedish" og "Swedish Extra". Swedish indeholder fire svenske kanaler, inklusiv public service. Swedish Extra inkluderer også DR1 og NRK1. Abonnementsprisen for slutbrugerne er for Swedish-pakken 6,20 euro og for Swedish Extra-pakken 6,80 euro per måned.

Telia tilbyder de nordiske kanaler som tillægskanaler og oplyser, at engrosprisen for de øvrige nordiske landes kanaler baseret på licens via Kopiosto er 0,41 euro per måned for de første to kanaler, 0,273 euro for nr. tre og fire, og for hver kanal efter det 0,247 euro.

I Finland har ca. 5% af befolkningen svensk som modersmål, hvilket også giver en interesse for SVT's programmer. Den faktiske share for SVT's programmer vurderes dog kun at udgøre få procent.

ISLAND

Ifølge den islandske forvaltningsorganisation, IHM, har 13.000 af de 102.000 islandske husstande med IP- eller kabel-TV nordiske tv-kanaler – danske, norske og svenske. Nogle af programmerne på disse kanaler sendes med tekstning, andre uden. De nordiske programmer er en del af den internationale pakke, og prissættes ikke særskilt.

NORGE

I Norge er der stor interesse for nabolandskanaler – primært for SVT, som der er tradition for at se for mange beboere langs Norges lange grænse med Sverige. Der er også en vis interesse for danske kanaler, men kun en meget ringe interesse for andre nordiske kanaler.

Norge har ikke regler om must carry for nabolandskanalerne, men de støttes ligesom i Danmark indirekte ved, at de største distributører har dem i deres basispakke, således at forbrugerne uden ekstraomkostninger kan tilmelde sig nabolandskanalerne. Ifølge oplysninger fra Telenor (som har knap halvdel af det norske tv-marked) har ca. 50% af deres kabelkunder en eller flere af SVT's kanaler, og ca. 25% af kabelkunderne en eller flere af DR's kanaler. For satellitkunderne er dækningen højere, nemlig ca. 60% for både SVT og DR.

Den faktiske andel af tv-tiden er dog væsentligt lavere, nemlig i alt 1-1½%, dvs. lidt højere end den tilsvarende andel i Danmark. Heraf udgør SVT den største del.

Også i Norge bakker distributørerne op om nabolandskanaler, om end måske knap så meget som i Danmark, givet at kun en del af de norske seere har

“Vi fortsetter gjerne å tilby nabokanalene. Men behovene har endret seg. Hvor interessen for svensk tv tidligere var på grunn av spill-over langs den lange norsk-svenske grensen er der i dag diaspora av både svensker og dansker, som er små grupper, som legger stor vekt på å være i stand til å se på TV i sitt morsmål”.

Jon Line, direktør, Telenor.

nabolandskanaler i deres grundpakke, jf. citatet fra Telenor i boksen.

SVERIGE

Tv-distributørerne i Sverige har ikke fundet tilstrækkeligt efterspørgselsgrundlag til at inkludere de øvrige nordiske landes public service-kanaler i basis-tv-pakker, men det er muligt at få tilgang til kanalerne gennem tilkøb hos tv-distributørerne. Copyswede har tidligere ført diskussioner med tv-distributørerne om at fremme interessen for de øvrige nordiske landes kanaler, blandt andet i forhold til muligheder for at tilbyde svenske undertekster på udvalgte udsendelser på nabolandskanaler (som det er tilfældet i Danmark), men man har vurderet, at forbrugerefterspørgslen er for lav.

Telia oplyser, at op til to nordiske kanaler via Copyswede koster 7,10 SEK per måned, og prisen per kanal i tillæg til det er 1,80 SEK per måned.

I Sverige er det under 10% af husstandene, der har valgt nabolandskanaler i deres programpakker, og den samlede share vurderes kun at udgøre ca. 1%. Som i de andre nordiske lande baseres målingerne af share og reach på stikprøver, hvor nabolandskanalerne ikke indgår i de offentliggjorte tal, fordi de er for lave⁵.

Samarbejdet mellem Sverige og Finland

I 1986 blev der indgået aftale mellem de svenske og finske regeringer om et samarbejde om udveksling af public service-programmer. Den svenske stat giver et årligt bidrag til minoritets- og interesseorga-

nisationen Sverigefinska Riksförbundet for at dække distributionsomkostningerne for Yles kanal, TV Finland. TV Finland viser et udvalg af programmer fra Yles kanaler. Der er åben adgang til TV Finland i regioner, hvor der bor mange finner (Stockholm, Uppsala og Västerås), hvilket indebærer en årlig omkostning for den svenske stat på cirka 10 mio. SEK. I en anden region, Norrbotten, hvor der også bor mange finner, var der tidligere adgang til finsk tv via analoge signaler på tværs af grænsen. Sverigefinska Riksförbundet har lobbyet for, at også den finske befolkning i Norrbotten skal have fri adgang til TV Finland. Forslaget er blevet diskuteret i Riksdagen, men der har ikke været politisk opbakning til at finansiere det.

I Finland var SVT's kanal SVT World, som leverede et uddrag af SVTs programmer, indtil den blev nedlagt i 2018, tilgængelig i Finland som en del af tv-distributørernes tv-pakker. SVT World var foruden at være en kanal for svensktalende i Finland også en kanal for svenskere i udlandet, der blev finansieret gennem abonnementsafgifter og var en sidevirksomhed for SVT. Da Yle ændrede sin kanalstruktur i 2017, var der ikke længere plads til SVT World i det jordbårne sendenet, og samtidig var interessen for kanalen også udenfor Finland dalet. De faldende abonnenttal for SVT World skyldtes blandt andet, at man i udlandet har tilgang til en del af indholdet via SVT Play. Kanalen SVT World blev derfor nedlagt i april 2018.

Åland er et selvstyrende, finsk område med ca. 30.000 svensktalende indbyggere, der af sproglige

⁵ Se fx MMS (2019). MMS Årsrapport 2018: 2018-01-01 – 2018-12-30. P.9.

Tabel 3.1 Catch-up-praksis i de nordiske lande, i procent (ekskl. udenlandske produktioner)

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Catch-up for public service-institutionens egenproduktion	Ingen fast tidsgrænse – ligger op til flere år + stacking ⁷	7-30 dage	7-90 dage	Ingen fast tidsgrænse – ligger mange måneder	Normalt 30 dage – nogle op til 6 måneder + stacking

Kilde: De nordiske public service-institutioner.

og kulturelle årsager er under særlig bevågenhed i det svensk-finske public service-samarbejde. Som følge af en aftale fra 1965 opsatte man fra svensk side en tv-sender på Väddö for at forbedre mulighederne for at tilgå svenske tv-programmer på Åland. Med overgangen til digital-tv lavede man i 2003 en tilføjelse til aftalen, at Sverige gennem "nødvendige foranstaltninger" skal forbedre mulighederne for at se svensk tv på Åland. For nærværende distribueres SVT's kanaler via fibernet til den ålandske public service-institution Ålands radio och TV Ab, dels via terrestrisk forbindelse og dels via kabel- og IPTV-net. Rettighederne til SVT's programmer klæres ifølge finsk ophavsretslovs bestemmelser for aftalelicens. Landskapsregeringen på Åland betaler for videresending af SVT's kanaler til Kopioisto. Også SR's (Sveriges Radio) programmer er tilgængelige på Åland⁶.

Adgang til public service on demand-indhold via tv-distributører

On demand-adgang til public service-produktioner på tværs af Norden via tv-distributører er på mange måder mere brugervenligt end flow-tv. Hvis tv-seeren i praksis skal se nabolands-tv, kræver det, at seeren kommer ind på en nabolandskanal, enten fordi seeren ved hvilken udsendelse, som han/hun vil se, eller fordi tv-seeren kommer forbi, når der bladres gennem tv-kanalerne ved hjælp af fjernbetjeningen. Dette gør, at mange tv-seere slet ikke bliver eksponeret for indhold på nabolandskanalerne, som de potentielt er interesserede i.

Når indholdet stilles til rådighed on demand hos tv-distributørerne, kan indholdet blandes med andet indhold ved fx at blive opdelt i programkategorier sammen med indhold fra andre tv-kanaler, hvilket gør, at brugerne i højere grad eksponeres for indholdet. Der kan også laves algoritmer, der anbefaler indhold på baggrund af tidligere sete tv-programmer. Af denne grund må det forventes, at on demand-adgang til tv-programmer fra nabolandskanaler vil føre til mere brug set i forhold til flow-tv.

Tv-distributørerne tilbyder i stigende grad kunderne catch-up-adgang til tv-programmer. Praksis er meget varierende i de nordiske lande. Mest vidtgående er on demand-adgangen til både nationale programmer og nabolands-tv formentlig i Danmark, hvor der er 30 dages catch-up på en del produktioner (typisk dramaproduktioner), der også kan stakkes (så hele programserien kan forblive on demand tilgængelig indtil 30 dage efter, at det sidste tv-program i programserien er sendt). Herefter kommer formentlig Norge. I tabel 3.1 har vi sammenstillet aktuelle oplysninger om catch-up-praksis i de enkelte nordiske lande for public service-institutionens egenproduktion. Det bemærkes, at for indkøbte produktioner er vilkårene typisk så forskellige fra indkøb til indkøb, at det er svært at generalisere. Vilkaerne for distributørernes videreformidling af public service-tv fra andre er generelt mindre lempelige, dvs. at catch-up-muligheden er kortere. Det bemærkes også, at i alle lande og for alle distributører kan der være forskel på catch-up-perioden for forskellige

⁶ SOU (2018) Ett oberoende public service för alla – nya möjligheter och ökat ansvar. Slutbetänkande av Parlamentariska public service-kommittén, Stockholm 2018. Statens offentliga utredningar, SOU 2018:50.

⁷ Stacking betyder, at et program ligger sammen med tidligere programmer i samme serie, så man som seer kan "starte forfra" og se en series programmer i rækkefølge. I Danmark tilbyder den største distributør en stacking, der som minimum har samme liggetid som for DR.

Tabel 3.2 De nordiske public service-institutioners geoblokering og de nationale brugeres andel af samtlige brugere

	DR	Yle	RUV	NRK	SVT
Geoblokeringsandel, alt indhold	26%	40%	65%	34%	43%
De nationale brugeres andel af alle brugere	95%	97%	70%	87%	95%

Kilde: De nordiske public service-institutioner.

programmer, og endvidere er der i alle lande en tendens til længere catch-up-tider. Opgørelsen er derfor usikker.

I Sverige tilgængeliggør SVT ikke alle sine programmer til tv-distributørerne. Det vil sige, at forbrugere ikke kan tilgå alt indhold som catch-up eller on demand via deres abonnement hos tv-distributører.

I Danmark har tv-distributørerne mulighed for at spejle indholdet i DR-TV, og har desuden mulighed for at lægge tv-programmer fra on demand i 8 dage, også hvor disse ikke indgår i DR-TV. Derudover har tv-distributørerne mulighed for at lade deres abonnenter downloade programmerne (off-line mode) eller optage dem med henblik på et senere tidspunkt

I Finland tilbyder to af de større tv-distributører, Elisa og DNA, samme muligheder for catch-up på Yles programmer som på Yles egen playtjeneste. Yle kræver, at distributørerne opfylder visse betingelser, som fx at de ikke viser reklamer i sammenhæng med Yle's programmer, hvilket vil være i modstrid med den nationale public service-aftale. Der er ikke opnået licenser for SVT's programmer, og det er derfor ikke muligt at se catch-up på SVT's programmer. Ifølge Elisa er det en problemstilling i forhold til den svenske minoritetsbefolkning i Finland. Det er en udfordring at forklare deres kunder, hvorfor de ikke har mulighed for at se SVT's programmer som catch-up, mens det er muligt med de nationale kanaler.

Islandske RUV er startet med at tilbyde on demand-tv lige som i de andre nordiske lande, men er efter eget udsagn nogle år bagud i forhold til de andre nordiske public service-institutioner. On demand er således stadig relativt nyt og tilbydes indtil videre kun 2 dage efter, at et program har været vist på flow-tv.

Geoblokering og adgang til public service-streamingtjenester

De nordiske public service-udbydere har alle udviklet streamingtjenester, som giver borgere i samme land muligheder for at tilgå programindhold on demand. Grundet kontraktmæssige og ophavsretlige forhold er det ikke alt indhold, der er tilgængeligt i udlandet. Tabel 3.2 giver en oversigt over den såkaldte geoblokeringsprocent for hver public service-udbyder på henholdsvis det samlede programindhold og på egenproducerede programmer.

Det er interessant, at der er betydelige og overraskende forskelle mellem de nordiske public service-institutioners omfang af geoblokering. DR geoblokerer mindst med 26%, mens RUV geoblokerer mest med 65%. NRK, YLE og SVT befinder sig i en mellemposition.

Yle er endvidere en af de første public service-udbydere i EU, der i lyset af EU's portabilitetsdirektiv⁸ vil give individer med bopæl i Finland adgang til al indhold på Yle Areena indenfor EU's grænser, når individerne har midlertidigt ophold i et andet EU-land. For at få adgang til servicen er det påkrævet, at borgere

⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/cross-border-portability-online-content-services>

Tabel 3.3 Geoblokering af DR's playtjeneste

	Danmark	Norden	Europa	USA	Andre	I alt
Nyheder	9	0				9
Aktualitet og debat	5	34	95	100	67	19
Oplysning og kultur	2	86	99	99	51	20
Dramatik og fiktion	4	73	97	100	99	92
Musik	1			100		1
Anden underholdning	1	100	89	100		5
Undervisning	11			100		24
I alt						26

Kilde: DR. Kolonnerne (som er opgjort i procent) angiver, hvor det pågældende program er produceret. Norden angiver "resten" af Norden (dvs. andre lande end Danmark), og Europa angiver Europa bortset fra Norden.

ved hjælp af bank-ID m.m. kan dokumentere, at de har fast bopæl i Finland. Når dokumentationen er på plads, kan de tilgå Yle Areena med et særligt Yle ID, når de er på ferie eller arbejder i perioder i udlandet⁹. Portabilitetsdirektivet stiller en række krav til private udbydere af digitale tjenester, men det er frivilligt for public service-institutionerne, om de vil tilbyde portabilitet (dvs. at man kan tage sin tjeneste "med sig" ved kortere ophold i andre lande).

For så vidt angår den geografiske fordeling af dem, der tilgår public serviceinstitutionernes hjemmesider, både for at se nyheder og for at tilgå playtjenesterne, er der også interessante forskelle. DR og SVT har relativt få, der tilgår hjemmesiderne fra udlandet, nemlig ca. 5%. For DR fordeler disse 5% sig med seere fra Sverige med 0,6%, Norge med 0,5%, Færøerne med 0,4%, Grønland med 0,3% og resten på 100 forskellige lande. De svenske ca. 5% fordeler sig med seere i Norge, Spanien, Finland, USA, UK, Danmark, Tyskland, Thailand, Frankrig, og Portugal. I den forbindelse bemærkes det, at flere af disse lande er populære rejsemål for svenskere, også i forhold til at sæsonbosætte sig om vinteren.

NRK har angivet, at 86,6% af seerne af NRK's streamingtjeneste er baseret i Norge. Dernæst kommer Sverige med 2,8%, Danmark med 1,8% og USA med 1,5%. Øvrige lande hvor NRK streames mest er Spanien, Storbritannien, Tyskland og Frankrig. NRK vurderer, at dette mønster er i overensstemmelse med, at en stor del af dem, der tilgår NRK fra andre lande, er nordmænd på ferie, studieophold el.lign.

Hvorfor geoblokerer DR mindre end de andre public service-institutioner?

DR har efter udsagn en stramt styret praksis, så det alene er produktioner med kontraktsmæssige eller ophavsretlige begrænsninger, der blokeres. Baseret på en stikprøve har DR opgjort dette til et samlet gennemsnit på 26%.

Det stof, der geoblokeres, er primært indkøbte produktioner – især drama, underholdning og sport, tabel 3.3.

Åland ønsker ubegrænset adgang til SVT Play

De forandrede tv-forbrugermønstre, der går mod at tilgå også public service-indhold online og on demand, påvirker aftalen mellem Sverige og Fin-

⁹ <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/11/29/kari-haakana-the-yle-areena-player-available-to-all-finnish-residents-in-eu>

"The lack of a legal solution for retransmission of the on demand offer of TV channels creates a lose-lose situation for all parties involved. The public in Åland does not get access to the programmes and rightholders do not get paid".

Viveca Still, Ministry of Education and Culture, Finland.

land om at give Åland tilgang til svensk tv, fordi de ophavsretlige regler for flow- og on demand-tv er forskellige. På Åland ønsker man at kunne tilgå al indhold fra SVT Play. Forskellige løsninger er blevet diskuteret, bl.a. at SVT også klarer on demand-rettigheder for indkøbte programmer for Finland (eller Åland). Det strider imidlertid imod den svenske public service-aftale, som angiver, at public service-ansvaret gælder den svenske befolkning. Den løsning ville desuden indebære, at SVT skulle konkurrere med finske tv-stationer på det internationale marked om rettigheder til finsk territorium. Det har derfor indtil videre ikke vist sig praktisk muligt at klarere rettigheder udelukkende for Åland. Tv-markedet er for lille til at være interessant for internationale programdistributører at tilbyde specialløsninger, som i praksis vil påvirke forudsætnin-gerne for at sælge programrettigheder både til Sverige og Finland.

Der er stor interesse i at finde en løsning, der fx muliggør for en tv-distributør på Åland, via Kopioisto, at skaffe rettigheder til at optage SVT's programmer og efterfølgende gøre dem tilgængelige on demand. Det er dog fortsat noget, der kun er på et undersøgelsesstadium.

Kulturministeriet i Finland er engageret i spørgsmålet, jf. citatet i boksen, og overvejer om der skal indføres en bestemmelse svarende til den danske ophavsretslov § 35, stk. 5, der omhandler spejling af on demand tv-tjenester. Der er fra den finske regerings side en åbenhed for at lave ny lovgivning på området. Men det kræver, at de involverede parter

kan finde en aftalemæssig løsning på spørgsmålet om tilgang til SVT Play på Åland, herunder betaling for rettigheder.

Nordvision-samarbejdet

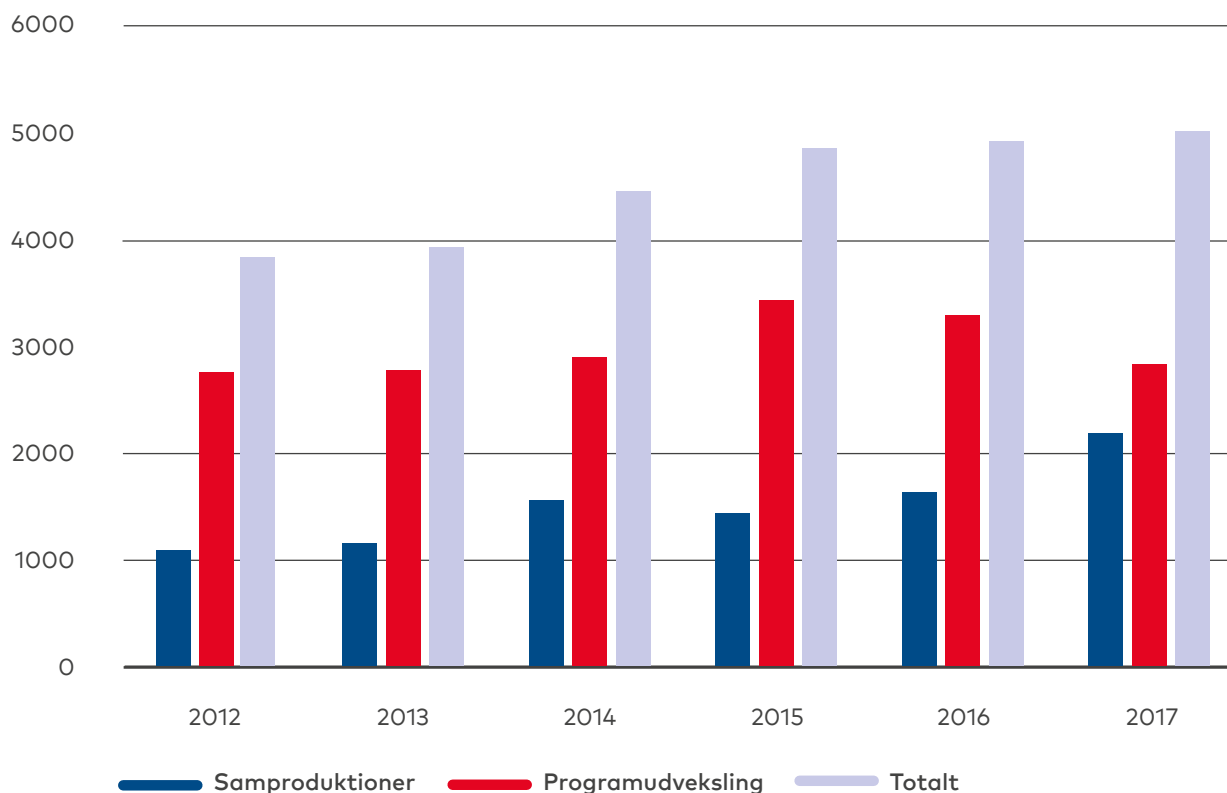
Nordvision er et samarbejde mellem de nordiske public service-selskaber, der blev etableret i 1959. SVT (Sverige), NRK (Norge), Yle (Finland), DR (Danmark) og RUV (Island) er medlemmer, mens KNR (Grønland) og KVF (Færøerne), Sveriges Radio og UR (UtbildningsRadion, Sverige) er associerede medlemmer. Formålet med Nordvision er at styrke public service-medierne i Norden gennem samproduktioner, programudvekslinger, formatsamarbejde og videnuudveksling. Samarbejdet koordineres gennem en række program- og netværksgrupper.

Nordvisionfonden er blevet oprettet for at understøtte samarbejdet. Fonden yder medfinansiering til research, udvikling og produktion. Det er kun Nordvision-selskaberne, der kan ansøge, men produktionen kan udføres både inhouse og eksternt. For at opnå støtte fra Nordvisionfonden skal mindst to selskaber søge sammen. Produktionsstøtten prioriteres nationalt af NRK, SVT, Yle og DR. RUV står uden for dette samarbejde. I 2017 uddelte Nordvisionfonden produktions- samt research- og udviklingsstøtte for sammenlagt 16,5 mio. euro til i alt 140 projekter. Produktionsstøtten på 16 mio. euro blev fordelt mellem 89 projekter. Research- og udviklingsstøtte på 0,48 mio. euro blev fordelt mellem 51 projekter¹⁰.

Programudveksling og samproduktion af programmer udgør en central del af Nordvision-samarbejdet

¹⁰ Nordvision (2018). Årsrapport 2017-2018:74.

Figur 3.1 Samproducerede og udvekslede nordiske programmer i Norden

Kilde: Nordvisions årsrapport 2018.

og udvides kontinuerligt. I 2017 blev det hidtil højeste antal, i alt 5102 programepisoder samproduceret og udvekslet. 2.279 af disse programepisoder var samproduceret¹¹, jf. figur 3.1.

Det kan dog konstateres, at mens der samproduceres mere og mere, er den almindelige udveksling af programmer, som er produceret i de enkelte lande, ikke steget.

På baggrund af den voksende konkurrence fra internationale streamingtjenester fastlagde generaldirektørerne for de nordiske public service-udbydere i 2017 en ny fælles strategi for mere nordisk samproduktion af dramaproduktioner. I den forbindelse samarbejdes også om salg og markedsføring, bl.a.

gennem fælles repræsentation på tv-festivalen i Cannes og fælles møder med internationale indkøbere. Som en del af Nordvision-samarbejdet har public service-institutionerne etableret *Nordic 12-initiativet*. Det indebærer, at de i forskellige konstellationer vil producere og samproducere 12 dramaserier hvert år, som sendes i samtlige nordiske lande. Dramaserierne er tilgængelige i et år på hver af de nationale public service-institutioners streamingtjenester¹². Flere interviewpersoner fremhæver, at denne type konkrete samarbejde er en af de vigtigste måder at fremme adgang til nordisk tv, herunder også med fokus på at sikre længerevarende rettigheder.

Også mere teknisk samarbejde er opstået som en del af Nordvision-samarbejdet. De nordiske pub-

¹¹ Nordvision (2018). Årsrapport 2017-2018:6.

¹² <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/04/20/dramasamarbetet-nordic12-ger-nya-dramaserier-synlighet-i-norden>

FOTO: UNSPLASH.COM

lic service-udbydere har alle udviklet egne apps til smarttelefoner og tablets. NRK og Yle har haft et fælles forsknings- og udviklingsprojekt, hvor de har arbejdet på at udvikle en anbefalingslogik tilpasset mod enkeltbrugere i deres app baseret på den såkaldte ordvektorteknik. Det er fortsat et område, der er under udvikling.

Public service-udbydere har en fælles udfordring med at unge i stigende grad fravælger public service. Det adresserer de blandt andet gennem fælles indsats på at indrette sig mod nye platforme, herunder sker der øget koordinering og videnuudveksling mellem de ansvarlige for sociale medier fra hver af de nordiske public service-udbydere.

Nordvision-samarbejdet bliver indenfor branchen betragtet som vellykket, og public service-institutionerne selv fremhæver dette samarbejde som det vigtigste i forhold til at øge tilgangen til nordisk tv.

4. Hvor bevæger markedet sig hen?

Indledning

Gennem mange af vores interviews med forskellige aktører i værdikæden har vi fået et klart billede af, at udviklingen på tv-området går hurtigt i disse år – samt at billedet er komplekst, at rollerne for aktørerne er under forandring, og at ingen ved præcist, hvordan fremtiden vil forme sig. Vi har dog også kunne identificere nogle klare udviklingstendenser, som vil præge fremtiden. Tendenserne vedrører teknologierne, brugernes adfærdsmønstre og efterspørgsel samt de strategiske overvejelser, de forskellige aktører – public service-institutioner, kommercielle broadcastere, private producenter og rettighedshaverne samt tv-distributører – gør sig.

Generelt peger udviklingen i retning af et større og større udbud af tv-programmer. Det øger mulighederne for, at den enkelte tv-seer kan se lige præcis det tv, hun eller han ønsker. Men det gør det også sværere at overskue tilbuddene. I relation til nordisk tv betyder det, at et øget udbud af nordiske tv-programmer ikke automatisk betyder, at programmerne også bliver set. Så ud over de teknologiske muligheder og kvalitetsindhold vil også markedsføring og nem tilgængelighed spille en endnu større rolle i fremtiden, end den gør i dag.

Teknologier

En klar tendens er, at flere og flere husstande får bedre bredbåndsforbindelser, som tillader streaming på et højt kvalitetsniveau, samt flere forskellige streaminger til samme husstand på samme tid. Både kabelteknologien, IPTV og internetbaseret tv indebærer som tidligere nævnt den fordel frem for DTT- og satellit-teknologier, at den muliggør interaktiv kommunikation og dermed såkaldt catch-up og on demand-streaming. Dette indebærer, at DTT- og satellitdistributører enten bliver marginaliserede eller er nødt til at konvertere kunderne til internetbaseret tv (via web-playere).

Samtidig er såvel kabel- som bredbåndsforbindelserne efterhånden blevet unbundet i alle lande, dvs. at adgangen til at bruge forbindelserne som almindelig internetforbindelse er skilt ad fra adgangen til at købe et tv-abonnement. Priserne for internetforbindelser er endvidere reguleret af telemyndighederne, da adgangen til såvel det gamle kobbernet og til nyere fiberforbindelser stadig betragtes som et naturligt monopol, som ikke i tilstrækkeligt omfang kan reguleres af de generelle konkurrenceregler. Reglerne indebærer endvidere, at konkurrenter til de etablerede infrastrukturejere kan få tredjepartsadgang til nettet til regulerede priser.

En anden udviklingstendens er fremkomsten af nye og stærkere mobilteknologier. De nordiske lande er efterhånden bedre og bedre dækket med 4G-forbindelser, og de største teleudbydere har planer om udrulning af 5G-netværk, især i større byer, i de kommende år. Denne udvikling vil give mulighed for at se tv i høj kvalitet til både mobile tablets og til tv-skærme med en fast placering. Nogle teleudbydere er også ved at udvikle hybrid-teknologier, hvor IPTV-adgang og mobiladgang kombineres. Udrulningen af dette netværk vil i væsentlig grad øge mulighederne for at se højopløsnings-tv, mens man er på farten.

Samlet vil denne teknologiudvikling understøtte forbrugernes ønsker og muligheder for at kunne streame "hvad som helst, hvor som helst, når som helst". Dette vil øge mulighederne for at se mere nordisk tv over grænserne – men det er langt fra sikkert, at disse muligheder vil blive udnyttet. Det vil i høj grad afhænge af markedsføring og af, hvordan mulighederne præsenteres for seerne.

Fra flow-tv til streaming

En anden udviklingstendens, som må ventes at fortsætte, er tendensen fra "gammeldags", lineært flow-tv til streaming af indhold on demand. I alle lande er de unge gået foran i denne udvikling, som imidlertid

“Distributörer önskar att erbjuda catch-up för alla kanaler. Vi är idag aktiva mot de utländska TV-distributörer, och mot rättighetsägare i de nordiska länderna med hjälp av UBOS. Vi vill säkra rättigheter och inte enbart erbjuda distributörer vidaresändning. Vi måste få acceptans från public service institutionerna utomlands att också ge möjlighet för catch up”.

Mattias Åkerlind, Copyswede.

også har vundet indpas hos den øvrige befolkning. De unge må forventes at fastholde deres vaner, når de bliver ældre – samtidigt med, at de unges vaner både vil påvirke de ældres vaner og påvirke hele den måde, tv-markederne fungerer på.

Der er også grund til at forvente, at udbuddet af streamingtjenester fortsat vil stige. Allerede i dag er der et betydeligt antal internationale streamingtjenester: Netflix, HBO, ViaFree, CMore, Vimeo, D Play, og mange andre. Herudover har distributørerne i de nordiske lande etableret streamingtjenester, ligesom mindre nationale tjenester, herunder non-profit-tjenester, har etableret sig. Mange af disse i dag “små” tjenester har planer om via markedsføring og fx køb af ældre film mv. at få en stærkere markedsposition.

Flere af de aktører, vi har talt med, afventer, at Amazon, der er en af verdens største virksomheder, og som har etableret streamingtjenester i USA og en del engelsktalende lande, lancerer deres tjenester i de nordiske lande. Amazon vil have ressourcer til at etablere et udbud med et bredt, kvalitetspræget udbud.

Andre markedsaktører forventer, at den first-mover fordel, som Netflix har haft, vil forsvinde, og at billedet herefter vil være 5-10 stærke, internationale streamingtjenester, nogle få distributørbårne tjenester og et antal små, nationale tjenester.

Et særligt forhold er betydningen af “on demand”. Mere og mere tv vil blive set on demand, og ofte uden at programmet først har været sendt som flow-tv.

Grundlæggende kan det godt forenes med ophavsretssystemet, jf. citatet fra Copyswede ovenfor.

Historisk er on demand hos broadcasterne startet som mulighed for catch-up – dvs. muligheden for i en periode at se, eller evt. gense, et program, der er blevet sendt som flow-tv. Catch-up-perioden har i de forskellige lande varieret fra helt ned til 1 time (i Island) til 7-8 dage eller 1 måned. Nogle institutioner tilkendegiver, at de fjerner egetproduceret indhold fra playtjenesten på et tidspunkt – ikke af ophavsretlige grunde, men for at “rydde op” i udbuddet og dermed undgå, at tilbuddene bliver for svære at overskue for seerne. Der er grund til at tro, at catch-up-perioderne vil blive længere i fremtiden.

Tv-distributørernes rolle og strategi

Der er flere forskellige forventninger til, hvilke roller distributørerne vil have i fremtiden – og hvordan disse roller påvirkes af de andre aktørers strategier. Historisk har især de distributører, der har eget kabel- eller bredbåndsnet, haft en stærk position, fordi de ejede og styrede den infrastruktur, der var nødvendig for at bringe tv-signalerne ud til seerne. Som beskrevet ovenfor er disse fordele ved at forsvinde. Derfor indfører distributørerne nye tiltag i form af integration vertikalt i værdikæden i form af opkøb/fusion med tv-stationer (fx Telias pågående opkøb af Kanal 4 i Sverige), samt opbygning af egne indholdstjenester, hvor distributørerne selv producerer eller indkøber enkeltproduktioner i konkurrence med tv-stationer og streamingtjenester (fx har tv-distributøren Elisa i Finland startet egen tv-produktion, hvilket også har inkluderet produktionssamarbejde med Yle).

Herudover påvirkes distributørerne af de forretningsstrategier, både public service-institutionerne, de kommercielle broadcastere og streamingtjenesterne har.

Public service-institutionernes indhold må forventes også fremover at være tilgængeligt på de forskellige platforme. De kommercielle broadcastere vil i vidt omfang have eksklusive sportsrettigheder og eksklusivt drama- og underholdningsindhold, ligesom de kommercielle tv-stationer i stigende omfang må forventes at prioritere egne platforme, bl.a. for bedre at kunne målrette reklamer til de enkelte seere.

På tværs af Norden bygger tv-distributører i dag tjenester/pakker, der inkluderer internationale streamingtjenester. Der er i stigende grad en tendens til, at de større streamingtjenester selv ønsker at eje relationen til kunden. Det gør det udfordrende for tv-distributørerne at sikre inkludering af eftertragtede internationale streaming-tjenester i deres udbud. De internationale selskaber har dermed også mulighed for at presse priserne overfor tv-distributørerne.

Allerede i dag har flere distributører påtaget sig en rolle som "tv-supermarkeder", hvor forbrugerne mod at tegne et abonnement kan få adgang til en række forskellige streamingtjenester, som distributøren mod en "engrosrabat" får hos disse streamingtjenester. Forventningen er, at dette fortsat vil være en realistisk markedsmodel. Dels har det en værdi for brugerne, at der er nogle, der aggregerer indhold på tværs af tjenester og indholdet stilles til rådighed samlet, og dels har det allerede vist sig, at forbrugerne er mindre tilbøjelige til at opsig adgang, når adgangen er bundlet sammen med andet indhold. For de mindre streamingtjenester vil det være et "must" at være tilgængelige, da de ellers ikke bliver fundet og valgt af forbrugerne.

For at kunne tilbyde et attraktivt on-demand udbud er lokale og internationale partnerskaber generelt blevet vigtigere for tv-distributører. Det gælder også andre aktører i værdikæden. Tv- og filmdistributører har også tæt dialog med public service- og kommercielle tv-stationer, internationale streamingtjenester, samt Blu-ray, smart tv-producenter m.m. for at sikre kompatibilitet med den teknologiske udvikling.

Public service-institutionernes rolle og strategi

I vores interview med public service-institutionerne har vi også drøftet, hvilken strategi, de har – og hvilke strategier, de vil følge i fremtiden i et stadig mere komplekst medielandskab.

Selv om de nordiske public service-institutioner har et fast indtægtsgrundlag i form af en licens- eller skattefinansiering vurderer de alle, at de er i hård konkurrence om seernes tid og opmærksomhed. Konkurrencen er blevet – og vil blive – hårdere i forbindelse med streamingtjenesternes fremmarch.

Alle public service-institutionerne balancerer – på lidt forskellige måder – mellem et ønske om at tilgode også mindre gruppers ønsker om kvalitets-tv og et ønske om høje, samlede seertal. De prioriterer også at medvirke til, at det samlede medieudbud er bredt og inkluderer et udbud på områder, hvor betalingsviljen i markedet ikke i sig selv kan bære et udbud.

Disse strategier er bl.a. i alle lande blevet udmøntet gennem en vækst i antallet af kanaler, som både har gjort det muligt at ramme forskellige aldersmæssige grupper (små børn, større børn, unge og ældre) og at øge det samlede seertal. Institutionerne giver imidlertid udtryk for, at dette konkurrencebillede ændres. Fremover vil udfordringen ikke mere være at udfylde mange kanaler i mange af døgnets timer,

men snarere at øge kvaliteten af produkterne – også når dette vil reducere det samlede tv-udbud målt i timer eller antal programmer. Herved kan nordisk-produceret indhold eksistere i tv-markedet side om side med de store streamingtjenester.

Betydningen af nordiske programmer i tv-billedet

Der er delte meninger om, hvilken vej interessen for nordiske tv-produkter vil gå. Tidligere undersøgelser har vist, at interessen for nordiske forhold og nordisk kultur fra andre lande end ens eget var størst hos ældre, hos personer med høj uddannelse og hos personer i grænseområder eller i hovedstadsområderne.

Dette billede forstærkes af, at kun få kan forstå og nyde et tv-program på et andet nordisk sprog end ens eget – og at den nordiske sprogforståelse er klart mindre hos yngre end hos ældre. Der vokser således nye generationer op, som er vant til et amerikansk og engelsk-sproget medieudbud, og som kun i begrænset omfang forstår andre nordiske sprog.

Nogle aktører mener imidlertid, at andre forhold peger i en anden retning. Public service-institutionerne giver således på forskellig måde udtryk for, at mere samproduktion og mere programudveksling er en strategi, som skal få fat i det midaldrende og det unge publikum i konkurrencen mod streamingtjenesterne. Der er også nogle prægante eksempler på det modsatte, især SKAM, der havde og har en stor succes blandt yngre målgrupper, også uden undertekster, i nabolandene.

Disse forhold taler for, at der også fremover vil være både efterspørgsel efter, og interesse for, nordisk tv på tværs af grænserne – og at både broadcasterne og distributørerne vil imødekomme denne interesse.

5. Ophavsrettens betydning for tilgængeligheden på tværs af Norden

Regler for public service-institutioners klarering af rettigheder

Tv-stationerne klarer rettigheder til alle de tv-programmer, som de udsender i flow og som de stiller til rådighed on demand. Dette gælder også egenproduktioner, fordi der i egenproduktioner i praksis indgår præsisterende rettigheder som fx musik eller klip. Derudover kan der i egenproduktioner være behov for rettighedsklarering i forhold til fastansatte og freelancere, i det omfang rettighederne ikke er erhvervet som en del af ansættelsesforholdet. Dette kan navnlig være tilfældet, hvis der er tale om arkivproduktioner.

Når brugen sker i public service-institutionernes online playtjenester, så er det sådan, at der finder en ophavsretlig udnyttelse sted i alle de lande, hvor der er seere. En public service-institution vil naturligvis altid erhverve rettigheder for sit hjemland, men det er ikke altid tv-stationen også erhverver rettigheder for andre lande, herunder andre nordiske lande.

Dette er i langt de fleste tilfælde et rent forhandlings spørgsmål. Der er intet i ophavsretslovgivningen, der hindrer, at tv-stationer erhverver rettigheder for hele Norden eller hele verden. Rettighedshaverne vil imidlertid have en interesse i ikke at sælge rettighederne for andre territorier end tv-stationens hjemland, fordi det vil begrænse afsætningsmulighederne for de pågældende rettigheder i andre lande. Det spiller i praksis ikke nogen stor rolle, om der er en ophavsretlig beskyttelse eller ej. Sport er ikke ophavsretligt beskyttet, men der opbygges i praksis en kontraktretlig beskyttelse, der indebærer, at disse rettigheder opdeles i territorier. Det samme gælder formatrettigheder til programkoncepter, der dog også kan indeholde ophavsretligt beskyttede elementer.

I nogle tilfælde er situationen den, at sælgeren af et program til en public service-institution ikke råder

over rettighederne til andre territorier. Dette kan fx være tilfældet, hvis der er tale om en mellemhandler eller tale om et tv-program, der hviler på et ophavsretligt beskyttet programkoncept, der indehaves af en bagvedliggende rettighedshaver. Dette kan således indebære, at sælgeren af programmet slet ikke har mulighed for at sælge rettighederne til brug i andre nordiske lande.

En tilsvarende situation foreligger ofte, når der er tale om rettigheder, som public service-institutionerne køber fra forvaltningsselskaber. Det kan eksempelvis være musikrettigheder. Der vil situationen være den, at forvaltningsselskabet ofte for store dele af sit repertoire (de rettigheder, som er i forvaltningsselskabets "varelager") ikke har mulighed for at sælge rettigheder for andre territorier end det land, som forvaltningsselskabet driver virksomhed i. Dette har dog endnu ikke givet anledning til problemer, fordi der i forbindelse med introduktionen af playtjenester ofte har været en stor pragmatisme i forholdet mellem forvaltningsselskaberne og public service-institutionerne. Men formelt set burde public service-institutionerne, som lovgivningen er i dag, indgå aftaler i andre nordiske lande end deres hjemland for så vidt angår underliggende rettigheder, der ikke er erhvervet for andre territorier end hjemlandet.

Dersom public service-institutionen ønskede at erhverve rettigheder for hele Norden for alt programindhold, ville det kunne ske tæt på 100 %, men det ville medføre store omkostninger, der ville stå i et åbenbart misforhold til interessen heri, herunder den brug af indholdet, der ville være i andre nordiske lande end tv-stationernes hjemlande. Så det er i hovedsagen et økonomisk og praktisk spørgsmål og ikke et ophavsretligt spørgsmål. Der kan dog være en særlig udfordring i relation til nyheds- og aktualitetsprogrammer, hvor programmerne produceres med meget korte deadlines og under stort tidspres. Det kan være fordi, at rettighederne til alle territo-

rier ikke indehaves af samme rettighedshaver eller fordi brugen i hjemlandet hviler på en undtagelsesregel, der kun er gældende i hjemlandet.

En konsekvens af, at der finder en ophavsretlig brug sted i alle lande, hvor der er seere, er, at en borger, der har midlertidigt ophold i et andet land ofte ikke kan se de audiovisuelle tjenester, som borgeren har adgang til i sit hjemland. Fx vil en svensker ofte opleve, at hvis svenskeren har midlertidigt ophold i et andet land, så vil vedkommende ikke kunne se audiovisuelle tjenester, som svenskeren abonnerer på i sit hjemland. At borgere "kan tage audiovisuelle tjenester med sig" under midlertidigt ophold i andre lande, er imidlertid ikke et reelt problem for rettighedshaverne, fordi det er svært at argumentere for, at det er en brug, der reelt svækker afsætningsmulighederne for rettigheder i andre lande. På denne baggrund har EU fastsat en forordning, der trådte i kraft i 2018, og som under en række betingelser giver borgere mulighed for at tage audiovisuelle tjenester med sig under midlertidigt ophold i andre lande.

Betingelserne, udover at der skal være tale om midlertidigt ophold, er, at online-tjenesten er portabel i bopælslandet og at online-tjenesten foretager en verifikation af abonnentens bopælsland. Der skal som udgangspunkt være tale om en betalingstjeneste, hvad public service-institutionernes playtjenester ikke er, men forordningen er lavet sådan, at public service-institutionerne kan vælge at være omfattet af forordningen for deres playtjenester, hvis de opfylder betingelserne, herunder bestemmelserne om verifikation af abonnentens bopælsland. Dette vil i praksis kræve, at der skal laves log-in i playtjenesterne. Dette vil kunne betyde, at nordiske borgere i fremtiden vil kunne få adgang til public service-institutionernes playtjenester uden geoblokering, når de har midlertidigt ophold i andre EU-lande, herunder andre nordiske lande.

Regler om tv-distributørers redistribution af tv-kanaler og playtjenester

I 1980'erne blev der i alle de nordiske lande etableret særlige ophavsretsregler, der havde til formål at sikre mulighed for, at tv-distributører kunne retransmittere nabolandskanaler i de enkelte nordiske lande. Nødvendigheden af reglerne bestod i, at rettighederne til indholdet i tv-kanaler var spredt på et meget stort antal individuelle rettighedshavere, hvoraf kun et fåtal var kollektivt organiseret, og derfor ville det i udgangspunktet være praktisk umuligt for tv-distributørerne at klarere rettighederne. Essensen i reglerne var, at det skulle være muligt for tv-distributørerne at erhverve alle rettigheder i brede aftaler, og at de enkelte individuelle rettighedshavere ikke skulle have mulighed for at modsætte sig brugen, så længe der var tale om samtidig og uændret retransmission af tv-kanalerne.

Sidst i 1990'erne skete der en EU-harmonisering på området i form af det såkaldte satellit- og kabeldirektiv. Dette direktiv var i høj grad præget af tankegangen i de nordiske ordninger for nabolandskanaler. Satellit- og kabeldirektivet indebar, at der i relation til retransmission af tv-kanaler blev indført tvungen kollektiv forvaltning for rettigheder, der ikke var overdraget til tv-stationerne. Desuden var tv-stationernes egen ophavsretlige beskyttelse, den såkaldte signalret, undtaget for den tvungne kollektive forvaltning. Tv-stationernes signalret er en ophavsretlig beskyttelse af selve det tekniske signal uden hensyn til underliggende rettigheder, der oprindeligt blev indført med den Europæiske Overenskomst om Beskyttelse af Fjernsynssignaler fra 1960. For andre rettighedshavere (kreativt medvirkende, kunstnere og eksterne producenter) indebar det, at rettighederne kun kunne udøves kollektivt, eller ved at der sker en overdragelse til tv-stationerne. Satellit- og kabeldirektivet indebar også, at det fra udgangen af 1997 ikke længere var lovligt for medlemsstaterne efter EU-retten at have tvangslicen-

ser, dvs. ordninger, hvor tv-distributører har ret til uden aftale at foretage en retransmission, og hvor rettighedshaverne alene har krav på et såkaldt rimeligt vederlag. Dermed skete der en styrkelse af rettighedshavernes position.

Satellit- og kabeldirektivet resulterede i, at der i de nordiske lande blev indført såkaldte aftalelicensordninger på området, der hvor sådanne ikke var gældende i forvejen. Aftalelicens indebærer, at hvis der indgås en aftale mellem en bruger – fx en tv-distributør – og en repræsentativ organisation af rettighedshavere, så får aftalen også virkning for ikke-repræsenterede rettighedshavere (dvs. rettighedshavere, der ikke har overladt rettigheder til den repræsentative organisation). Dermed opnås en høj grad af forsyningssikkerhed, samtidig med at rettighedshaverne opnår en stor forhandlingsstyrke i kraft af kollektiviseringen af rettigheder. Når aftalelicensordninger kombineres med en ordning, hvorefter den enkelte individuelle rettighedshaver ikke kan nedlægge forbud, som det er tilfældet for retransmission af tv-kanaler, så opnås en meget høj grad af forsyningssikkerhed.

Dette har en væsentlig betydning for grænseoverskridende distribution af tv fra public service-institutionerne. Kombinationen af betalingsordningen (tv-distributørerne betaler et forhandlet vederlag for distributionen af nabolandskanaler) og de håndfaste ophavsretlige regler gør det muligt for tv-distributørerne at distribuere nabolandskanaler uden blokeringer.

Siden tilkomsten af satellit- og kabeldirektivet har der været en udvikling i de nordiske landes ophavsretslovgivning, der på forskellig vis har søgt at håndtere den mediemæssige og teknologiske udvikling ved at tilpasse aftalelicensordningerne for retransmission af tv-kanaler.

Nyt EU-direktiv forventes vedtaget i foråret 2019

16. december 2018 blev der opnået en politisk aftale mellem EU-Kommissionen, Europa-parlamentet og Ministerrådet om et nyt direktiv. Det nye direktiv er et supplement til satellit- og kabeldirektivet og omhandler klarering af rettigheder til bl.a. grænseoverskridende brug af public service-kanaler. Formålet med direktivet er at bidrage til at skabe et indre marked for digitalt indhold. Direktivet er endnu ikke formelt vedtaget. Der vil dog ikke ske substansændringer frem til den forventede formelle vedtagelse, og derfor er der en meget stor sikkerhed for indholdet i direktivet. Den forventede vedtagelse forventes at finde sted i marts eller april 2019. Direktivet skal omsættes til lovgivning i de enkelte nordiske lande. Implementeringsfristen er to år fra vedtagelsen. Der er en overgangsregel for oprindelseslandsprincippet i forhold til eksisterende aftaler, der er gældende til to år efter implementeringsfristen.

Direktivet indeholder ændringer i de regler, der er gældende i de nordiske lande, både når det gælder public service-institutionernes klarering af rettigheder til brug for deres playtjenester, og når det gælder tv-distributørers muligheder for at klarere rettigheder til redistribution af tv-kanaler mv.

Når det gælder tv-stationernes egne playtjenester er det nye i direktivet, at der indføres et oprindelseslandsprincip for on demand-tv, når det gælder tv-stationernes egenproduktioner, der også udsendes som flow. Oprindelseslandsprincippet omfatter playtjenester, herunder såkaldt simulcasting af radio- og tv-kanaler, catch-up og forpremiere (fx at et program kan ses på nettet forud for at det sendes i tv). Oprindelseslandsprincippet indebærer, at der kun finder en ophavsretlig udnyttelse sted i tv-stationens hjemland, når det gælder underliggende rettigheder i tv-programmerne. Det kan fx være musik, fotos, videoklip og konceptrettigheder. Bestemmel-

sen om oprindelseslandsprincippet er kun gældende i forhold til EU-lande, og der sker således ikke nogen ændring i forhold til ikke-EU-lande. For flow-delen sker der ikke nogen ændring i forhold til i dag, så public service-institutionernes direkte flow-signal vil fortsat generelt være geoblokeret, ligesom i dag.

Dette indebærer, at fx SVT i relation til egenproduktioner kan klarere alle underliggende rettigheder, også til fx musik, i Sverige efter svensk ret. Dette gælder også en del af de udsendelser, hvor SVT i dag geoblokerer for seere i andre nordiske lande (og i EU generelt). Dette har en stor betydning navnlig for nyheds- og aktualitetsprogrammer, fordi sådanne programmer ofte bliver til under et stort tidspres, hvor det ikke er praktisk og tidsmæssigt muligt at klarere rettigheder for flere territorier eller hvor brugen i hjemlandet hviler på en undtagelse til den nationalt gældende ophavsretslov.

Direktivet berører ikke reglerne for eksterne produktioner. Dette er begrundet i, at eksterne produktioner typisk har et marked i andre territorier, og at adgangen til sådanne produktioner derfor altid bør bero på en konkret aftale mellem producenten og tv-stationen. I relation til entrepriseproduktioner (dvs. produktioner, der er produceret af en ekstern producent på bestilling af en tv-station) omfattes disse ikke af oprindelseslandsprincippet, selvom de fuldt ud er finansieret af tv-stationen. Det samme gælder co-produktioner. Sport er også undtaget fra oprindelseslandsprincippet.

Direktivet vil give de nordiske public service-institutioner adgang til i højere grad at kunne stille tv-programmer til rådighed i EU, og dermed også i Norden, uden geoblokering. Det er dog ikke noget, der vil indebære, at geoblokeringerne vil ophøre, fordi reguleringen ikke omfatter bl.a. indkøbte produktioner og entrepriseproduktioner, og derfor vil der også fortsat være store dele af indholdet i playtjenester-

ne, der ikke er tilgængeligt på tværs af Norden. On demand only-indhold vil kun være omfattet, hvis det er knyttet til et konkret tv-program.

Direktivet indeholder også en ændring af reglerne for tv-distributørers retransmission af tv-kanaler. Der sker her en udvidelse af reglerne om tvungen kollektiv forvaltning af rettigheder, således udvides de nugældende regler for kabel-tv til også at gælde IPTV og under visse omstændigheder også tv-pakker, der distribueres via internettet. Udvidelsen omfatter imidlertid ikke catch-up og andre digitale tv-tjenester (som fx start forfra og mulighed for cloudbaseret optagelse af tv-programmer). Sådanne digitale tv-tjenester vil skulle håndteres efter aftalelicensordningerne i de nordiske lande, og der vil ikke være mulighed for at pålægge rettighedshaverne tvungen kollektiv forvaltning. Det samme er gældende i relation til redistribution af public service-institutionernes playtjenester, når der er tale om on demand-indholdet.

Selvom direktivet betyder klarere og lettere håndterbare regler for navnlig nyheds- og aktualitetsprogrammer, så kommer direktivet ikke til at betyde, at redistribution af tv-kanaler og public service-institutionernes playtjenester i andre nordiske lande af den grund bliver mindre relevant, fordi væsentlige dele af programindholdet er undtaget fra oprindelseslandsprincippet.

Udviklingen i markedet for rettigheder

Der er på markedet for rettigheder en løbende udvikling, der dels også kan påvirke public service-institutionernes muligheder for at give grænseoverskridende adgang og dels kan påvirke tv-distributørernes muligheder for at stille indhold fra nabolandskanaler til rådighed on demand.

I de senere år er der kommet et langt større fokus på rettigheder og værdien af rettigheder. Årsagerne

til dette er givetvis mange forhold. Der er kommet mere fokus på markedet for rettigheder, fordi gamle hovedmarkeder som fx salg af musik-cd'er er svundet ind, og endelig er hele markedet for levende billeder vokset markant gennem en årrække.

Et illustrativt eksempel er udviklingen på markedet for rettigheder til musikværker. For relativt få år tilbage havde forvaltningsselskaberne i de enkelte lande adgang til at sælge licenser til hele verdensrepertoiret af musikværker på alle områder. Der har siden været en udvikling, hvor internationale musikforlag har trukket rettigheder tilbage, når det gælder online-brug, for selv at kunne styre udnyttelsen. Det økonomiske rationale i tilbagetrækningerne er dels mulighed for højere priser og dels at reducere omkostninger ved brug af mellemmand. Samtidig har sektoren tiltrukket investeringer ved, at der er opstået kommercielle forvaltningsselskaber, der ikke, som det ellers er normalt, fungerer på et non-profit grundlag. Denne udvikling har sat sig dybe spor i relation til musiktjenester, mens der endnu ikke har været en markant betydning for tv-stationer og andre aktører, der tilbyder levende billeder. Det skyldes, at de administrative systemer endnu ikke supporterer en opdelt licensering, men dette er noget, der er under forandring.

Tilsvarende udvikling kan meget vel være på vej i relation til musikindspilninger, udøvende kunstners rettigheder til live-musik, fotos, billedkunst, nyheder fra nyhedsbureauer og andre præeksisterende rettigheder, der indgår som elementer i tv-programmer.

Et område, der i de senere år har fået stigende opmærksomhed, er håndteringen af rettigheder til koncepter, såkaldte formatrettigheder. Årsagen hertil er bl.a., at et stigende antal tv-programmer er baseret på kendte koncepter, fordi det mindsker udviklingsomkostninger og risici hos tv-stationerne.

Hidtil har praksis været, at formatet følger producenten, medmindre der er tale om en tv-stations egenproduktion. Det er muligt, at der vil komme en ændret holdning fra formatrettighedshavere over mod en mere rigid håndhævelse af rettigheder.

EU-Kommissionen er i mange tilfælde skeptisk over for landeopdelt licensering, fordi landeopdelte licenser anses som noget, der kan begrænse effektiviteten i det indre marked, og fordi landeopdelte licenser også i visse tilfælde kan være begrænsende for konkurrencen. Derfor er det et område, der har stor fokus, hvilket dels har sat sig spor i de nye lovgivningsinitiativer, der er omtalt ovenfor, og dels også har indebåret, at der er tale om et fokusområde for EU's konkurrencemyndighed. Et eksempel på det sidstnævnte er, at der er indledt en undersøgelse af den engelske tv-distributør Sky og de produktionsselskaber, der er leverandører til Sky. Sagen angår, at aftalerne mellem Sky og produktionsselskaberne indeholder rigide territoriale begrænsninger. Der foreligger endnu ingen afgørelse i sagen, men en del af de undersøgte aktører har tilbudt et forlig, hvor de påtager sig at ændre adfærd. Der er dog noget, som tyder på, at EU-Kommissionens tilgangsvinkel til landeopdelt licensering er blevet mere nuanceret, ikke mindst fordi det nye direktiv, der supplerer satellit- og kabeldirektivet, anerkender, at det er normalt og acceptabelt med landeopdelte licenser, hvis de i øvrigt er i overensstemmelse med EU-retten.

Et forhold, der også spiller ind, er, at der i de nordiske ophavsretslove er en lang række regler, der giver lettere adgang for tv-stationerne til at klarere rettigheder, ligesom der er en række undtagelser, der er gældende for udsendelse i fjernsyn. Overgangen fra flow-tv til on demand-tv indebærer, at betydningen af disse regler forsvinder, fordi alle tv-programmer i praksis også udnyttes on demand. Hertil kommer, at der er en stærkere ophavsretlig beskyttelse for on demand-brug, herunder er der flere rettigheder, der

fordrer klarering. Udviklingen over mod on demand er til en vis grad et nationalt lovgivningsspørgsmål, men i det væsentlige er det ikke muligt i forhold til EU-retten og internationale konventioner at overføre reguleringen gældende for flow-tv til on demand-tv.

Forskel på flow- og on demand-tv

Generelt er der en række tekniske og ophavsretlige (og dermed også økonomiske) udfordringer knyttet til overgangen fra flow til on demand. Når det drejer sig om tv-programmer, der er sendt som flow, kan optagelse ske fra flow-tv-signalerne. Men i stigende omfang er det sådan, at public service-institutioner stiller tv-programmer on demand til rådighed, der ikke har været sendt i tv, og derfor er der behov for, at tv-distributørerne kan få adgang til disse programmer på anden vis.

En måde dette kan løses på er, at playtjenesterne kan kopieres over på en server (spejles), som kontrolleres af tv-distributørerne individuelt eller i fællesskab, hvorfra tv-programmerne kan afvikles uden geokodning til tv-distributørernes kunder mod at tv-distributørerne påtager sig klarering af rettighederne. Indholdet fra en sådan server vil så efter aftale med tv-stationen og andre rettighedshavere kunne integreres i den enkelte tv-distributørs tilbud til tv-distributørernes kunder.

En alternativ mulighed er, at tv-stationer uploader enkeltprogrammer og enkelte programserier til en server hos tv-distributørerne eller en server, hvor tv-distributørerne kan hente programmerne.

Ophavsretligt er der også forskel på flow-tv og on demand-tv. Bestemmelserne i de nordiske ophavsretslove om såkaldt redistribution dækker ikke i alle tilfælde on demand-brug, og der er også i relation til on demand en principiel adgang for rettighedshavere til at modsætte sig brugen. Hertil kommer, at der er en stærkere ophavsretlig beskyttelse for on demand-brug end for flow-tv. Eksempelvis kan der være rettigheder, der skal klareres til on demand-brug, men som ikke behøver klarering for flow-brug.

Til brug for denne analyse har vi udarbejdet en oversigt over de regler i de nordiske landes ophavsretslove, der vedrører on demand-tv. Oversigten er vist i bilag 1.

6. Anbefalinger

Fem anbefalinger, der kan øge tilgængeligheden

Vores analyse har vist, at der i dag er mange muligheder for tilgængelighed til nordisk public service-tv på tværs af landegrænserne inden for Norden. Men konkurrencen om brugernes tid, opmærksomhed og penge til indkøb af tv-pakker og streamingtjenester er blevet større og større i de seneste år. Det har været med til at gøre mulighederne for nordisk tilgængelighed mere komplekse og svære at overskue.

Vi vurderer, at det er muligt at fremme nordisk tilgængelighed på tv-området. Men en større tilgængelighed kommer ikke af sig selv, og der er også sandsynlige scenarier, hvor det nordiske indhold i public service-institutionernes tilbud reduceres. Det indebærer, at bare at fastholde interessen for nordisk tv kræver en indsats – både på politisk niveau og hos alle aktører i værdikæden.

De nordiske public service-institutioner leverer generelt tv af høj kvalitet. Fremover bliver udfordringen endnu mere end i dag at levere kvalitet, der kan konkurrere om seernes tid og interesse om et udbud fra internationale streamingtjenester – fremfor at fylde en række kanaler med mest muligt indhold. Lykkes det, vil det resultere i øget anvendelse af mulighederne for nordisk tv-tilgængelighed, hvilket kan påvirke forbrugernes vaner og tv-markedet.

Men det vil ikke være nok. Rammerne for nordisk tv-tilgængelighed bør forbedres. Nedenfor præsenteres vores anbefalinger for, hvordan det kan ske.

ANBEFALING 1: **Public-service institutionerne bør udelukkende geoblokere programmer, hvor dette er nødvendigt**

Et interessant resultat i vores analyse er, at public service-institutionerne kun geoblokerer en mindre del af deres on demand-udbud af TV. DR geobloke-

rer mindst – 26% – og RUV mest – ca. 65% (målt på antal udsendelser). NRK's, Yle's og SVT's geoblokeringer ligger mellem de danske og islandske tal. De programtyper, der ikke geoblokeres og således er frit tilgængelige over internettet for seere fra hele verden, er først og fremmest nyheder og aktuelt stof, der ikke bygger på beskyttede koncepter. Programmer, der stort set altid blokeres, omfatter især indkøbte produktioner, drama og sport.

Public service-institutionerne vurderer selv, at deres praksis med hensyn til geoblokering i store træk er baseret på sunde overvejelser baseret på økonomi, brugerinteresse og praktiske forhold. Public service-institutionerne har dog ikke givet os information, der har gjort det muligt for os at fastslå, om forskellene mellem de nordiske lande med hensyn til, hvor stor en procentdel af produktionen, der geoblokeres, skyldes en forskellig programsammensætning, en forskellig grad af eksterne indkøb eller andre objektive forhold, der naturligt forklarer forskellen. Vi vurderer dog, at det er vigtigt, at public service-institutionerne alle har en fast praksis, så de udelukkende geoblokerer for international adgang til programmer, hvor der rent faktisk foreligger en aftalemæssig eller ophavsretlig blokerende begrænsning af programmet. Vi vurderer, at et klarere overblik over sådanne begrænsninger vil muliggøre en reduktion af geoblokeringerne. Vi vurderer også, at de danske og norske tal for geoblokering indikerer, at de andre nordiske landes public service-institutioner har et klart potentiale for at reducere geoblokeringerne.

Det skal tilføjes, at rettigheder til sport og formater som regel ikke er ophavsretligt beskyttet, men beskyttet på andre måder, der giver samme virkning, og som derfor ofte giver anledning til geoblokeringer.

Et område, hvor der muligvis er et potentiale for at begrænse geoblokeringerne, er eksterne produktioner med begrænset kommerciel interesse, der ap-

pellere til et nichepublikum. For sådanne programmer ser vi en mulighed for at ændre kontraktpraksis, så der ikke kun overdrages rettighederne til visning i køberens hjemland – men også til resten af Norden. Eksempler kunne være aktualitetsprogrammer og dokumentarfilm.

Men det vil bero på en konkret forhandling mellem tv-stationen og producenten, om der er grund til geoblokering, og hvorledes dette eventuelt kan løses.

Det er i øvrigt vores vurdering, at en bedømmelse af, om der til det enkelte program er knyttet ophavsrettigheder, ofte er kompleks, og at forskelle i geoblokeringer i et vist omfang kan skyldes, at nogle institutioner ønsker at være mere forsigtige end andre. Geoblokeringer bør kun ske, når rettigheder i det enkelte program kræver dette, og ikke ske for kategorier af programmer på en gang.

Det skal dog bemærkes, at en mindskning af geoblokering på eksterne produktioner frarådes af en stor del af de markedsaktører, vi har talt med. Årsagen hertil er bl.a., at mange producenters forretningsmodel afhænger af, at producenterne en gang imellem producerer et "hit", der kan sælges i udlandet – og at disse hits dermed kan finansiere andre, underskudsgivende produktioner. For at begrænse producenterne og øvrige rettighedshaveres risiko for, at et "hit" sælges til andre lande uden ekstraindtægter kan man forestille sig aftalemodeller, der sikrer eksterne producenter indtægter, hvis en produktion bliver en succes. Vi forstår godt disse bekymringer og vil på ingen måde foreslå, at det ophavsretlige system og tv-værdikæderne disruptes gennem større ændringer af systemet. Når vi alligevel anbefaler en vis reduktion af geoblokeringerne, skyldes det, at vi vurderer, at den beskrevne mulighed for at begrænse geoblokeringerne kan gennemføres uden at reducere de samlede betalinger og indtægtsmuligheder til rettighedshaverne.

For at give offentligheden mulighed for løbende at følge udviklingen vil vi endvidere anbefale, at public service-institutionerne løbende eller en gang om året offentliggør en statistik over geoblokeringerne – fx opgjort som opgørelsen for DR i tabel 3.3.

ANBEFALING 2:

Samarbejdet i Nordvision – herunder Nordic 12 – om samproduktion og programudveksling kan videreudbygges

De nordiske public service-institutioner har fordoblet deres samproduktion i de seneste 5 år. Dette må vurderes som særdeles positivt – og det vil fremme interessen for nordiske film, producenter, skuespillere og andre kunstnere, hvis denne udvikling fortsætter, og samproduktionen stiger yderligere.

De nordiske public service-institutioner har i 2018 indgået Nordic 12-aftalen, som betyder, at de nordiske public service-institutioner hvert år vil producere i alt 12 dramaproduktioner på et højt kvalitetsniveau og udveksle disse internt mellem public service-institutionerne. Såfremt det viser sig, at dette samarbejde bliver en succes, kan det på sigt udbygges.

De samproducerede programmer, der er nævnt ovenfor, sælges i vidt omfang til andre nordiske lande. Men der er også mange andre programmer, der byttes eller sælges til de andre nordiske landes public service-institutioner. Udvekslingen af programmer har imidlertid ligget på et stort set uændret niveau siden 2012. Vi ser derfor et potentiale i, at omfanget af programudvekslingen øges.

ANBEFALING 3:

Fortsat udvikling af tv-distributørernes udbud af nabolands-tv

Nabolands-tv-systemet fungerede godt, da der var færre kanaler og valgmuligheder end i dag. Men at få systemet til også fungere i den nye on demand-

verden kræver en ny tilgang til, hvordan programmerne "pakkes" og markedsføres. Tv-distributørerne bør derfor medvirke til øget nordisk tilgængelighed ved at gøre det muligt i højere grad at gøre indholdet fra nabolands-public service-institutionerne tilgængeligt on demand på en måde, så forbrugerne får øje på indholdet. Det kan også inkludere produktioner, der har været sendt flere år tidligere.

Langt størstedelen af borgerne i de nordiske lande modtager i praksis tv-indhold via en kommerciel tv-distributør, og betalings-tv er derfor i praksis den vigtigste distributionsvej til de nordiske borgere af tv-indhold. Der har altid været en vekselvirkning mellem public service-institutionernes direkte, ukodede udsendelser og tv-distributørernes udbud af public service-tv. Det er distributionsformer, der har sameksisteret i årtier og givetvis også vil sameksistere fremover.

De eksisterende ordninger for flow-nabolands-tv har i mange år været udbredte i Danmark, Island og Norge. Ordningerne har indebåret, at alle forbrugere, der gennem en distributør har købt tv-pakker, har haft ret til at se i det mindste nogle af kanalerne fra public service-institutionerne i de andre nordiske lande. I Danmark har det betydet, at over 80% af befolkningen har denne adgang – i Island og Norge noget mindre. Mange har set og ser stadig dette som et kulturpolitisk vigtigt tv-princip.

Det er væsentligt at mærke sig, at når tv-distributører kan stille flow-tv-kanaler til rådighed på tværs af landegrænser, uden at indholdet er helt eller delvist blokeret af geokodning, så er det fordi tv-distributørerne klarer rettighederne til indhold i flow-tv-kanalerne. De nordiske ophavsretslove indeholder særlige mekanismer til dette, der blandt andet indebærer, at rettighederne kan købes samlet, og at de enkelte individuelle rettighedshavere ikke kan forhindre brug ved at nedlægge forbud mod retransmission.

Vi vurderer derfor, at det vil være en god ide at fastholde dette system i de lande, hvor det findes – men at en stigning i den nordiske tilgængelighed skal ske ved nye on demand-initiativer.

Stort set alle tv-aktører i Norden (og i mange andre lande) er ved at ændre forretningsstrategier som følge af den hastige overgang fra flow-tv til on demand-tv. Vi ser det derfor som afgørende, at distributørerne i samarbejde med public service-institutionerne og andre rettighedshavere udvikler modeller, der muliggør on demand-adgang til public service-tv fra andre nordiske lande – ud over den tilgængelighed der sikres af de øvrige muligheder, der er beskrevet i dette afsnit.

Vi vurderer, at markedsudviklingen ikke vil overflødig gøre tv-distributørerne. Selv om bredbåndsforbindelser giver mulighed for alternativ distribution af tv-indhold, uden at indholdet indgår i tv-pakker, så har tv-distributørerne også en rolle som såkaldte aggregatorer eller tv-supermarkeder, der indkøber programmer og rettigheder mange forskellige steder og samler disse i pakker, der formidles til forbrugerne. Denne rolle vil givet blive videreudviklet i de kommende år.

Konkret kan det betyde, at distributørerne – der kender kunderne og har etablerede betalingssystemer – kan samle og gruppere on demand-tilbud fra forskellige offentlige og private broadcastere – og sammensætte pakker af aktuelle og tidligere eller ældre programmer, som går langt videre end traditionel catch-up.

Etableringen af sådanne pakker kræver medvirken fra såvel public service-institutionerne, rettighedshaverne og distributørerne. Selvom on demand-indhold er mere komplekst teknisk og ophavsretligt, så er der et potentiale i at gøre indholdet tilgængeligt på denne måde, fordi der er en forventning om, at det vil være lettere for forbrugerne i de nordiske lande at finde adgang til nabolands-tv-program-

merne on demand end i flow-tv-kanalerne. Det er også vigtigt, at public service-institutionerne fortsat stiller deres programmer til rådighed for distributørerne og ikke i lyset af fx Nordic 12 begynder at blive mere restriktive, fordi de selv viser mere tv fra andre nordiske lande. Distributørerne er en vigtig aktør i at få programmerne frem til seeren, og giver mulighed for, at seeren får tilgang til alle programmer på en given kanal.

Der er således en række problemer, der skal løses – men det vigtigste problem for udbredelsen af mere on demand-nabolandstv er, at parterne bliver enige om betalingen for rettighederne. Populært sagt skal distributørerne (og dermed forbrugerne) være parate til at betale en markedspris – og rettighedshaverne skal være parate til at moderere kravene til rettighedsbetalinger og til at opretholde eller etablere strukturer, der skaber let og bred adgang til rettighederne. Public service-institutionerne skal både medvirke til at videresælge rettigheder til tv-distributørerne og til at medvirke til etableringen af tekniske løsninger.

ANBEFALING 4:

De nordiske lande kan sikre ophavsretlige rammer, der lægger op til redistribution af on demand-tjenester

De nordiske lande har alle en ophavsretslovgivning, der lever op til internationale standarder og EU-direktiverne. De har også andre fællestræk – herunder aftalelicensordningen, der giver rettighedskøberne sikkerhed for krav fra ikke-repræsenterede rettighedshavere, når der indgås brede aftaler om rettigheder. Aftalelicens indebærer, at en aftale bliver bindende for ikke-repræsenterede rettighedshavere, hvis der foreligger en aftale mellem på den ene side en rettighedskøber og en rettighedsorganisation, der er tilstrækkelig repræsentativ. På den måde skabes forsyningssikkerhed, når der handles indhold, der har mange forskellige individuelle rettighedshavere.

Ud over at sådanne ordninger generelt set er hensigtsmæssige, så består der et særligt behov for aftalelicensdækning i relation til public service-tv, fordi public service dels indeholder meget store mængder ophavsrettigheder indenfor mange forskellige rettighedskategorier, der er spredt på mange aktører, og dels fordi public service-institutioner typisk kun erhverver rettigheder til deres egen brug.

Alle de nordiske lande har etableret særlige instrumenter vedrørende aftalelicens og retransmission af nabolands-flow-tv-kanaler. Disse ordninger er imidlertid ikke i alle tilfælde udvidet til også at omfatte on demand-indhold fra public service-institutionerne, jf. kapitel 5 og bilag 1.

Ophavsretslovgivningen skal alligevel ændres for at implementere den kommende ændring i EU's satellit- og kabeldirektiv, jf. anbefaling 5. Det vil derfor være naturligt at bruge denne lejlighed til at sikre, at on demand tilrådighedstillelse af nabolands-tv-programmer kan ske gennem kollektive aftaler, hvad enten der er tale om tv-programmer, der har været udsendt i flow, eller som kun er eller har været stillet til rådighed on demand af tv-stationen selv.

Det finske kulturministerium har konkret givet udtryk for, at man overvejer at justere ophavsretslovgivningen i tråd med den ændring af den danske ophavsretslovgivning, der fandt sted i 2014.

ANBEFALING 5:

De nordiske lande bør implementere den kommende ændring af EU's satellit- og kabeldirektiv hurtigt

I januar 2019 er der indgået en aftale mellem EU-Kommissionen, Europa-parlamentet og Ministerrådet om en ændring af EU's satellit- og kabeldirektiv. Ændringen betyder, at der indføres et oprindelseslands-princip, så public service-institutionerne ikke mere behøver at klarere rettighederne

i alle de lande, hvorfra man kan tilgå institutionens playtjenester, når der er tale om egenproduktion (jf. beskrivelsen heraf i kapitel 5).

Disse ændringer vil gøre det nemmere for public service-institutionerne, både administrativt og juridisk, at geoblokere mindre. Af denne grund ventes direktivet over hele EU at give tv-seerne øgede muligheder for at se europæisk tv over landegrænserne.

EU-direktiver skal sædvanligvis implementeres i national ret inden to år, hvilket også forventes i dette tilfælde. Det vil imidlertid være en god ide, hvis ressortministerierne går i gang med det samme med henblik på at implementere direktivet hurtigere end 2-års fristen.

ANDRE MULIGHEDER

Kan public service-institutionerne sælge tv til forbrugere i andre lande uden om distributørerne?

Vi har også overvejet muligheden for, at public service-institutionerne kan sælge on demand-adgang direkte til forbrugerne til væsentlige dele af de programmer, der som udgangspunkt er geoblokerede.

Nogle af de nordiske public service-institutioner har fra tid til anden overvejet ordninger, så særligt interesserede personer i andre lande (der fx opfatter et andet land som sit "hjemland") kan købe prioriteret adgang til "hjemlandets" public service-tv.

Der er ikke noget principielt teknisk til hinder for at udvikle sådanne løsninger på sigt – dvs. til at sælge adgangen til en stor del af public service-institutionernes programflade til interesserede seere i andre lande, uden om tv-distributørerne.

Det er imidlertid vores vurdering, at denne mulighed ikke er attraktiv for public service-institutionerne,

fordi det vil forandre, at de skal erhverve rettigheder til dette eller alternativt begrænse aktiviteten til de programmer, hvor public service-institutionerne har erhvervet rettighederne. Hertil kommer, at en sådan aktivitet vil forandre markedsføring, kundeservice, support og betalingssystemer, der ikke allerede er udviklet, fordi public service-institutionerne ikke er kommercielt finansierede.

Flere tv-distributører har i overensstemmelse hermed peget på, at de vil være bedre skikkede til at forestå en sådan aktivitet. Dersom tv-distributørerne anvender internetbaseret teknologi, vil disse dels kunne sælge indholdet i hele verden og dels vil tv-distributørerne også kunne aggregere indhold på tværs af broadcastere. Tv-distributørerne vil også have lettere ved at opnå rettighederne, fordi de har bedre muligheder end public service-institutionerne for at bruge aftalelicens. Vi vurderer derfor, at muligheden for, at public service-institutionerne kan sælge udlændinge adgang til deres tv-udbud uden om distributørerne ikke for øjeblikket er en attraktiv mulighed for at øge den nordiske tv-tilgængelighed.

Er anbefalingerne tilstrækkelige?

Man kan afslutningsvist spørge, om de fem anbefalinger vil være tilstrækkelige til at sikre en reel, øget nordisk tv-tilgængelighed.

Det er der selvfølgelig ikke sikkerhed for.

Et væsentligt forbehold er, at som også de historiske erfaringer har vist, så er det stigende nordiske tv-udbud ikke det samme som, at forbrugerne rent faktisk ser mere nordisk tv. Det vil måske også kræve en øget indsats for øget nordisk sprog- og kulturforståelse i andre sammenhænge.

Et vigtigt forhold er her, at de nordiske public service-institutioner fortsat skal producere kvalitets-tv. De skal bl.a. have mulighed for og økonomi til at tage chancer i videre omfang end de kommercielle

aktører. Et endnu bedre og bredere kvalitetsudbud af public service-tv vil i sig selv øge interessen og dermed efterspørgslen efter godt public service-tv og dermed sætte en "god cirkel" i gang.

Anbefalingen om, at public service-institutionerne skal geoblokere mindre, kræver formentlig, at de nordiske kulturministerier aktivt forfølger dette spørgsmål.

Anbefalingen om, at distributørerne aktivt udvikler nye måder at præsentere, markedsføre og "pakke" on demand-tilbuddene til seerne på kræver også positiv medvirken fra de andre led i værdikæden.

Oversigt over de nordiske landes ophavsretlige regler vedr. on demand-tv

	Økonomiske enerettigheder	Retransmission af radio- og tv-udsendelser over kabelanlæg	Anden gengivelse af udsendte værker	Spejling af tv-stationers on demand-tjenester	Generel aftalelicens	Arkivaf-tale-licens (TV-stationer)
Danmark – Ophavsretsloven	§ 2	§ 35, stk. 1	35, stk. 4	35, stk. 5	§ 50, stk. 2	§ 30 a (og § 50, stk. 4)
Sverige – Lag (1960:729) om upphovs rätt till litterära och konstnärliga verk	§ 2	§ 42 f	Sverige har ikke en tilsvarende bestemmelse	Sverige har ikke en tilsvarende bestemmelse.	§ 42 h	§ 42 g
Norge – Åndsverkloven	§ 3	§ 57, stk. 1	§ 57, stk. 1	§ 57, stk. 1	§ 63, stk. 2	§ 57, stk. 1
Finland (svensk version) – Upphovsrättslagen	§ 2	§ 25 h	§ 25 I [udelukkende N-PVR]	Finland har ikke en tilsvarende bestemmelse.	Finland har ikke en tilsvarende bestemmelse om generel aftalelicensbestemmelse, men alene specifikke aftalelicensbestemmelser	§ 25
Island – Höfundalög nr. 73 29. Maj 1972	Art. 2, stk.1-4.	Art. 23 a	Island har ikke en tilsvarende bestemmelse.	Island har ikke en tilsvarende bestemmelse.	Art. 26 a, stk.2	Art.23 b
Færøerne – Lagtingslov om ophavsret	§ 2	§ 35, stk. 1	35, stk. 4	35, stk. 5	§ 42, stk. 1	§ 32
Grønland - kgl. Anordning	§ 2	§ 35, stk. 1	Grønland har ikke en tilsvarende bestemmelse.	Grønland har ikke denne bestemmelse	Grønland har ikke en tilsvarende bestemmelse om generel aftalelicens.	§ 30 a

Interviewede institutioner og virksomheder

Danmark: Kulturministeriet DR Copydan Producentforeningen Filmret RettighedsAlliancen Dansk Skuespillerforbund Nordisk Film TDC Boxer TV Finland: Undervisnings- och kulturministeriet YLE Kopioisto Audiovisual Producers Finland – AFPI Elisa Island: Ministry of Education, Science and Culture RUV IHM Union of Icelandic Broadcasters Statistics Iceland University of Iceland	Norge: Kulturdepartementet NRK Norwaco Virke Produsentforeningen Telenor Get Sverige: Kulturdepartementet SVT Copyswede Film&TV-producenterna SF Studios Svenska Filminstitutet Telia Andre: UBO Nordiske PSB i Bruxelles
---	---

Forkortelser

bl.a.	blandt andet, blandt andre
ca.	cirka
dvs.	det vil sige
fx	for eksempel
hhv.	henholdsvis
jf.	jævnfør
mht.	med hensyn til
m.m.	med mere
mv.	med videre
o.m.a.	og meget andet
vedr.	vedrørende

Nordisk Ministerråd
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

Rapporten "Nordisk tv på tværs af grænser" er lavet på opdrag fra Nordisk Ministerråd for Kultur, og giver en aktuel analyse af mulighederne for – og udfordringerne ved – at øge tilgangen til de nordiske public service-institutioners digitale tv-indhold – på tværs af Norden.

Analysen ser blandt andet på betydningen af, at vi ser mere og mere tv on demand, og at konkurrencen med udbuddet fra globale streamingtjenester øges. Hvad betyder det for udbuddet af nordisk tv – og er det muligt i højere grad end i dag at "dele" public service-institutionernes udbud på tværs af Norden?

Rapporten undersøger blandt andet public service-institutionernes brug af geoblokering. Derudover ser rapporten på institutionernes samarbejde – herunder samproduktion og udveksling af programmer – og på samarbejdet med tv-distributørerne.